

**ІСТОРІЇ ЗНИЩЕННЯ,
ПОРЯТУНКУ ТА ВИЖИВАННЯ
БОРОДЯНКА: 24.02. – 31.03.2022**

УДК 821.161.2"06-32:355.01(477)"2022"(082)
М74

Валентин Мойсеєнко

**Історії знищення, порятунку та виживання
Бородянка: 24.02. – 31.03.2022**

ISBN 976-617-520-416-0 © Мойсеєнко В.С., Київ, «Видавництво Ліра-К», 2022

Від автора: Фото зруйнованих дев'ятиповерхівок в центрі містечка, схожі на театральні декорації апокаліпсису, обійшли світову пресу. Вони стали символом варварства російської армії. Те, як це відбувалося мені довелося побачити на власні очі. Тут зібрані розповіді свідків спротиву ворогу, знищення Бородянки, порятунку та виживання її жителів, ілюстровані документальними фото. Вони демонструють прірву у світогляді «братніх» народів – російського та українського, яка виникла дуже давно. Не випадково, східні кордони сучасної України на античних та середньовічних картах співпадають з тогочасною межею між Європою і Азією.

Розповідь перша: Історії спротиву та знищення

Втеча

Цей зім'ятий аркуш паперу з портретом-шаржем я знайшов на підлозі поспіхом покинутого будинку (фото 1).

Його намалювала господиня дому Наталія для свого трирічного Платона. Схоже, це добряк Барні – великий, кудлатий пес, улюбленець усієї родини. Господарі разом з трьома дітьми покинули його на маму господині у перший день війни і виїхали на власному авто до Польщі. Так вчинили сотні тисяч киян та жителів приміської зони, переважно молодих, активних і матеріально забезпечених людей. Вони кинули усе: бізнес, кар'єру, садиби чи квартири в престижних будинках. Частина з них навіть встигла оформити ветеринарні паспорти міжнародного зразка на домашніх улюбленців – собак і котів. Усі вони вірили даним американської та британської розвідок, а не наївним заявам президента Зеленського про те, що Росія ще не готова до нападу. Тому безперервна ріка легкових авто потекла через Бородянку одразу ж після повідомлення про початок війни. Цей потік не вщух навіть після появи 26 лютого російської бронетехніки на східній околиці селища. Він лише перемістився на автодороги Київ-Ковель та Київ-Житомир.

Подальші події засвідчили, що усі, хто виїхав, мали цілковиту рацію. Проте більшість залишилися вдома. Переважно це були не багаті люди без власних авто, пенсіонери та інваліди. Серед них й російськомовні бородянці, які не дуже боялися росіян. Сорок років тому вони приїхали працювати на місцевий екскаваторний завод й по сьогодні продовжують розмовляти російською. Знайшлися й ширі прихильники Путіна, які допомагали окупантам. Були й такі як я. З якогось дива ми вірили у швидке закінчення війни. Нам здавалося, що як тільки-но російські війська зустрінуть рішучий опір, то відступлять, щоб не втягуватись у затяжне і тому безнадійне протистояння з Україною та Заходом.

Як завжди на початку війни, більшість кинулася розкуповувати продовольчі товари, ліки, туалетний папір та знімати готівку в банкоматах. Знайшлися й справжні чоловіки, які вишукувалися у довгу чергу перед місцевим військкоматом, щоб записатися до лав тероборони і отримати зброю. Правда, той працював частково лише перші два дні війни і автоматів Калашникова вистачило далеко не всім. Наступ росіян був настільки стрімкий, що більшість членів місцевої тероборони не встигла одержати зброю. У цей час до керівництва Бородянської громади завітали представники ЗСУ. Зокрема, вони попросили не зупиняти ворога в межах населених пунктів, щоб уникнути жертв серед цивільного населення.

Спротив

Російським десантникам не вдалося раптово захопити аеродроми в Гостомелі і Василькові та з ходу увірватися до Києва. Після цього російське командування вирішило оточити й захопити Київ з заходу. Для цього військам було наказано пробити коридор через Бородянку, Макарів, Фастів і далі до Василькова, щоб перерізати житомирську, одеську автомагістралі та залізницю.

Бородянка традиційно розташовується вздовж однієї вулиці. Вона є частиною прадавнього шляху Київ-Іскоростень, що веде далі на захід. Сьогодні цю вулицю називають Центральною, а ще - «довгою як собача пісня». Адже її довжина складає сім кілометрів. Не дивно, що більшість подій описаних у цій книжці пов'язані з цією вулицею.

Бронетехніка ворога з'явилася на східній околиці Бородянки на початку вулиці Центральна вранці 26 лютого. За словами очевидців російські десантники з танків поливали свинцем усіх, кого бачили у цій частині містечка. О 13.40 російська ракета зруйнувала будинок родини Симорозів на цій вулиці й вбила шестеро його мешканців (фото 2).

Під вечір того дня місцеві сили спротиву біля центру соціально-психологічної реабілітації «Довір'я», де вони базувалися, збудували барикаду, спалили ворожий бронетранспортер і захопили ворожу вантажівку (фото 3).

Тому 27 лютого наступна велика колона бронетехніки пішла в обхід по кільцевій дорозі, як цього й вимагав дорожній знак на в'їзді до Бородянки. Вздовж цієї дороги відсутня багатоповерхова та промислова забудова й партизанам тут важче заховатися. Тому цю колону обстріляли у промисловій зоні біля екскаваторного заводу.

Увечері наступного дня чергова колона 36-ї загальновійськової армії Росії (місце дислокації м. Улан-Уде, Бурятія) з великими білими позначками «V» (Восток) знову спробувала пройти по вул. Центральній. Але поблизу пошти потрапила в засідку. Це місце було обрано партизанами не випадково. Тут з одного боку вулиці – парк, а з протилежного – не житлова забудова. Моему сусідові вдалося зняти з дев'ятого поверху свого будинку коротке відео. На ньому чути автоматні черги, видно палаючі ворожу техніку та приватні будинки (фото 4).

Вранці 1 березня, я сфотографував результати цього бою – спалену російську техніку та трупи бурятів (фото 5-8).

9). Дмитро Гордієнко встиг зняти знищену колону ворога з дрона (фото

Ось як прокоментував цей бій пізно ввечері 28 лютого на своїй сторінці в «Фейсбук» відомий військовий оглядач Юрій Бутусов: *«Воины территориальной обороны села Бородянка Киевской области под командованием Евгения Лаврова, наносят тяжёлый урон российским колоннам снабжения. В боях 27-28 февраля сожжены 3 грузовика, захвачены 4 грузовика. Среди уничтоженных - машина управления, среди захваченных - машина, груженная боеприпасами к РСЗО БМП-21 Град, которые россияне собирались обрушить на Киев. Слава защитникам Киева!»*.

Фактично у дводенних боях було знищено 20 одиниць ворожої техніки й 8 захоплено. Тому ворог подумав, що на нього напали спецпризначенці. Лондонська «Таймс» у номері за 4 серпня 2022 року надрукувала інтерв'ю з начальником місцевого військкомату Сергієм Півнем про вказані події під назвою «Українські партизани билися як спецназ проти армії Путіна». Той розповів, що на захист рідного селища стало 45 місцевих чоловіків,

половина з яких ніколи не служила в армії. Вони мали лише автомати Калашникова, ящик гранат та пляшки з запалювальною сумішю. Крім того підприємство «Автологістика» надало кілька легкових авто. Тому воювали партизани в спортивних костюмах та кросівках. Вони захопили гранатомети, іншу зброю та багато боєприпасів до неї. Це дало змогу спалити ще чимало ворожої техніки. В боях 27-28 лютого загинуло шестеро жителів Бородянки та навколишніх сіл. Ось їхні імена:

Берник Юрій, загинув 27.02.2022 р.;

Лазір Іван, загинув 27.02.2022 р.;

Ярошенко Ігор, загинув 27.02.2022 р.;

Косян Борис, загинув 28.02.2022 р.;

Михальченко Сергій, загинув 28.02.2022 р.;

Шульгач Сергій, загинув 28.02.2022 р.

При цьому втрати росіян виявилися в багато разів більшими.

Сергій Півень висловив упевненість в тому, що спротив бородянців загальмував рух ворога у спробі зненацька захопити Київ. Він пожалкував, що багато партизан до цього часу не визнана учасниками бойових дій. Пан Сергій також розповів, як перестав спілкуватися зі своїм товаришем. Адже той переконаний, що Бородянку зруйнували через дії партизан.

Невдовзі окупанти від своїх інформаторів з подивом дізналися, хто насправді на них напав. Тож не дивно, що вони почали обшукувати будинки підозрілих жителів Бородянки у пошуках невловимих партизан. Росіяни вже мали фото декого з них, показували їх при обшуках, але нікого так і не впіймали. Це пояснюється тим, що на відміну від Бучі, члени місцевої тероборони від початку боїв намагалися не з'являтися дома, а багато хто вивіз свої родини.

Слід сказати, що росіяни ретельно готувалися до окупації і зібрали усю інформацію про населені пункти Київщини. У них були не лише карти доріг та місцерозташування органів влади, підприємств, складів і магазинів. Росіяни також мали списки з домашніми адресами усіх жителів, включно з колишніми військовослужбовцями, які воювали на Донбасі, та власниками мисливської зброї. За словами моїх знайомих росіяни мали також списки членів місцевої тероборони. Ось кілька свідчень очевидців, які це підтверджують.

Будинок моєї знайомої Анни знаходиться на східній околиці Бородянки. Вони з чоловіком виїхали 26 лютого, залишивши в будинку батьків. Наступного ранку садибу оточило два десятки російських вояк. Вони прийшли заарештувати чоловіка Анни як власника рушниці та члена тероборони. Командир росіян мав на шоломі портативний металошукач. Він обійшов будинок і переконався, що господаря і зброї в ньому вже немає. При цьому він одразу знайшов прихований сейф і сказав, що в ньому зберігаються золоті прикраси. Він їх не забрав, бо поспішав до сусіднього будинку.

Жителя Бородянки Валерія зупинив російський патруль і наказав назвати ім'я та прізвище. Той, хто запитував, ввів їх до свого планшета і зачитав адресу проживання Валерія.

Мій знайомий Сергій розповів, що ввечері 1 березня він побачив на сусідній вулиці Незалежності світло двох ліхтариків, які утворили пряму лінію. Вона показувала на дві п'ятиповерхівки, які невдовзі були розбомблені.

Після боїв в центрі містечка для ворога було б логічним спрямувати наступні колони в обхід по кільцевій дорозі, де менше шансів потрапити в засідку. Проте російське командування дуже розлютив сам факт спротиву цивільного населення. Тому воно вчинило так, як це вже неодноразово робило в Чечні, Грузії, Сирії та на Сході України.

Знищення Бородянки

Близько 11-ї години 1 березня колона бронетехніки з 24 танків, 26 бронемашин і ракетних установок та 15 бензовозів почала знищення вулиці Центральної. Я назвав її «дикомою дивізією». Спершу росіяни вирвали тросом металеві двері магазину на в'їзді до селища й забрали сигарети і воду в пляшках. Така ж доля чекала і на два продовольчі супермаркети (фото 10).

Коли колона наблизилася до багатоповерхівок, то почала їх розстрілювати з гармат і кулеметів. З вікон своєї квартири на другому поверсі я усе це бачив і фотографував (фото 11).

Найбільше дісталось адмінбудівлям, військкомату та музичній школі (фото 12-13).

Потрапили під гарячу руку й житлові будинки (фото 14).

На залізничній станції «дика дивізія» запалила нафтобазу, хоча вона належала росіянам і з 2015 року не використовувалася (фото 15).

Та інколи зло карається дуже швидко. Близько 15-ї години цього ж дня вулицею у зворотному напрямку, промчало три танки. Схоже це були залишки «дикої дивізії», розгромленої українськими військовими поблизу Макарова. Прохід «дикої дивізії» дуже налякав жителів багатоповерхівок по вул. Центральній й більшість з них того ж дня виїхало з Бородянки, або ж знайшло прихисток подалі від центру. Саме це і врятувало багатьом з них життя.

Як повідомив того ж дня о 17:08 сайт «Військова техніка» *«Бійці тероборони Бородянки спалили кілька вантажівок та командно-штабну машину»*. Відповідь окупантів не забарилася.

О 16-й годині я стояв біля вікна на кухні і розмовляв зі своїм товаришем Сергієм по телефону. Він жив на кругу на західній околиці Бородянки поруч з автодорогою Київ-Ковель. Майже одночасно почувся гул літаків, удар осколка в стіну поруч зі мною, вибух та його розгублені слова: *«Чорт! Вікна й двері повилітали, мене скло порізало...»*. Це в перший поверх п'ятиповерхівки мого товариша вдарили ракети, випущені російським штурмовиком СУ-25 (фото Сергія Килимника 16).

На щастя, квартира мого товариша знаходилася у протилежному кінці будинку.

Буквально за хвилину інший літак випустив ракети по сусідньому будинку (фото Романа Устимчука 17).

Ці жахливі кадри майже одразу показали по українському телебаченню. Проте, повітряні вбивці ні на що не зважали. За 2,5 години

прилетіла наступна пара СУ-25 зі свого летовища в Білорусі і знищила три чергові п'ятиповерхівки (фото 18-19).

Мій товариш Анатолій у цей час відпочивав у своїй квартирі на третьому поверсі. Вона знаходиться у лівому, вцілілому крилі будинку. Він

розповів, що перший удар зруйнував 5-4 поверхи, а наступний 3-1. Наостанок пілот кинув на руїни запалювальну бомбу, від якої загорілися всі квартири.

Через півтора місяці рятувальники розібрали руїни і в підвалі знайшли понівечене чоловіче тіло. Це був син мого знайомого Володимира, хірург від бога. Батьки впізнали його по рецептурним бланкам у кишені куртки та флешці з докторською дисертацією, яку він готував до захисту. Від невістки залишився лише палець з обручкою, а маленької онуки – лікоть. Проте їх не видали родині без аналізу ДНК і тому сина поховали одного (фото 20).

Але і цього льотчикам-вбивцям виявилось замало. Вони знову прилетіли близько 23 години і скинули запалювальні бомби на палаючий військкомат та сусідні будинки.

У котельні військкомату чи сусідніх будинках зберігалися балони з пропаном. Розпечені пожежею до червоного, вони один за одним вибухали і як ракети з пронизливим свистом розліталися в усі сторони. Поруч у сусідній дев'ятиповерхівці продовжувало горіти кілька квартир. Разом усе це нагадувало кіношні картини апокаліпсису. Ніколи не думав, що побачу таке на власні очі.

Вранці 2 березня ми з дружиною прокинулися о сьомій. За багаторічною традицією я заварив у глиняній турці запашну арабіку (яку сам мелю), поклав у тарілки домашнього сиру, по пів банана та своє фірмове желе. Я його готую усю зиму з дачного винограду та калини. Це був наш останній сніданок у такому звичному, але вже колишньому житті.

О 7-47 ми знову почули знайомий й жахаючий гул СУ-25, що наближалися. Мій знайомий Леонід з сусіднього будинку разом з мамою у цей час були на вулиці й бачили, як літак випустив три ракети. Вони влучили у середину дев'ятиповерхівки на протилежній від нас стороні вулиці Центральна (фото Олексія Каташинського 21).

Величезної сили вибух сколихнув наш панельний будинок. Він захитався й затріщав по всіх швам, а з вікон всередину посипалося скло.

«Тікай!» - крикнув я дружині, яка в цей час сиділа на кухні. Коли другий літак вдарив ракетами у середину наступної дев'ятиповерхівки, ми стояли в коридорі притиснувшись до стіни (фото 22).

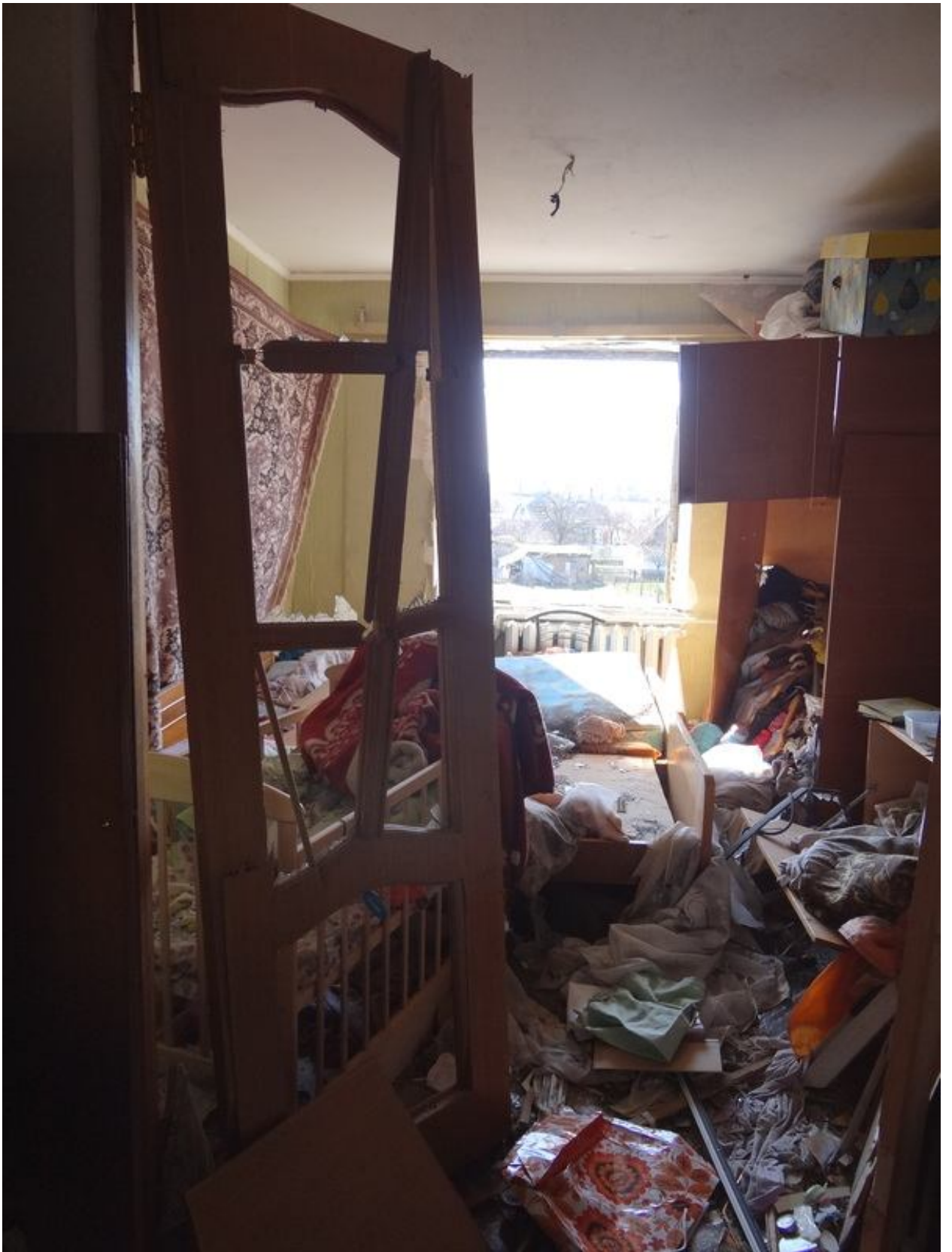
Вибухова хвиля викинула з квартир понівечені тіла людей (фото 23-24 з сайту «Центр безпеки» та інформантства REUTERS).

У підвалах зруйнованих будинків дехто вижив й ще кілька днів даремно кликав на допомогу. Але окупанти заборонили розкопувати завали (фото 25).

У нашій квартирі вибухова хвиля вичавила залишки скла з вікон, понівечила усі двері та прошила стіни осколками (фото 26).

Один з осколків пролетів в 20-и сантиметрах від моєї голови і розбив зеркало в коридорі. Батарейки з годинників повилітали чи зрушили з місця й ті зупинилися, зафіксувавши час наглої смерті багатьох бородянців (фото 27).

Майже одночасно з цим перший літак розвернувся і на моїх очах прицільно вдарив у погруддя Тараса Шевченка в центрі Бородянки з 2-ствольної 30-мм гармати (фото 28).

Я захопив зібрані напередодні речі й разом з дружиною ми кинулися геть з будинку. Те ж саме зробили й інші. Так, наша сусідка Надя вискочила на вулицю в халаті та капцях. Але вже за 200 метрів моя дружина-інвалід захекалася й зупинилися. Для неї така відстань була справжнім рекордом, бо зазвичай за допомогою скандинавських палиць вона за раз може пройти 30-40 метрів. На щастя біля нас зупинився легковик, водій якого підвіз нас до будинку нашої колежанки на північній околиці Бородянки. Вона нас зустріла й провела до міні-котельні в підвалі свого будинку. Від хвилювання і перевтоми моя дружина не втрималася на ногах й упала на східцях. Вдвох ми затягли її до підвалу, де вона ще довго приходила до тями. У цьому тісному приміщенні тішило одне – товсті бетонні стіни.

Ось так просто і ефективно «дика дивізія» та чотири літаки за дві доби вбили більше сотні цивільних й вигнали з власних домівок близько трьох тисяч мешканців вулиці Центральної. Невдовзі окупанти повністю зруйнували і спалили базу бородянських партизан - центр «Довір'я» (фото 29).

Під час «зачистки» Бородянки «визволителі» вбили ще близько двох десятків цивільних. Це були жертви обстрілів, чоловіки, які викликали у них підозру чи їхали на власних авто. На в'їзді до Бородянки і в її центрі вздовж вулиці Центральної окупанти виставили постійні блок-пости й категорично заборонили з'являтися на ній місцевим жителям (фото 30).

До цього часу вони вже встигли зруйнувати чи розграбувати майже усі магазини, аптеки, кафе, ресторани, банки і майстерні, які були в Бородянці. За відсутності росіян цим активно займалися й місцеві мародери. Так-сяк працювала лише лікарня, до якої волонтери раніше встигли завезти частину ліків з ще не розграбованих аптек. Тепер російські колони йшли через центр Бородянки не боячись нападу, але обминаючи бетонні конструкції блок-постів, свою спалену техніку та уламки зруйнованих будинків. І хоча тепер проїхати кільцевою дорогою стало швидше аніж через центр, колони бронетехніки вперто продовжували рухатися саме ним. Так в нашому містечку було встановлено «зразковий російський порядок».

Прибираючи після визволення квартиру, я натрапив на «Літопис рідного краю. Бородянщина». У ньому прочитав наступні слова місцевого краєзнавця Олександра Цуруля: *«Наприкінці 1240 року монгольська орда вогняним смерчем прокотилася через наш край. Всі поселення і укріплення на її шляху були зруйновані і спалені, частина жителів загинула, частина пішла в лісові хащі»*. До речі, під час Другої Світової війни Бородянка майже не постраждала.

Аналізуючи вищевикладені події, я зрозумів, що пілоти СУ-25 діяли дуже раціонально. Щоб завдати максимальної шкоди вони цілили в перший поверх посередині багатоповерхівки на кілька під'їздів, а потім підпалювали руїни запальними бомбами. Нам з дружиною пощастило, що ми живемо у багатоповерхівці-свічці на один під'їзд. Схоже, пілоти пройшли хороший вишкіл у Сирії з руйнування міст та масового вбивства цивільного населення. Але в Україні такі злочини безкарно не проходять.

Літаки з Білорусі у наступні дні завжди пролітали над Бородянкою. 9 березня я з величезним полегшенням почув, як з бомбування Ірпеня повернулися лише три СУ-25 з чотирьох. Слух мене не підвів. Увечері того ж дня українське радіо підтвердило, що один з літаків збито. Схоже, така ж доля згодом спіткала й решту. Проте, якщо комусь із пілотів цих літаків вдалося вижити, то усе одно він не помре власною смертю. За жодних обставин його керівництво не дозволить йому свідчити проти себе у Гаагському трибуналі. Головне ж у цій трагічній історії інше. Завдяки українським та західним ЗМІ руїни двох багатоповерхівок у центрі Бородянки на фото 21-22 поступово стали символом російсько-української війни та злочинів російської армії.

«Арка дружби народів» та «постановочные декорации»

Найбільш відомими є руїни панельної багатоповерхівки навпроти мого будинку на фото 21 за адресою вул. Центральна, 353. Вибух пробив у її центрі прямокутну діру з першого по сьомий поверх. Над цим отвором зависли фасадні плити восьмого, дев'ятого та технічного десятого поверхів, утворюючи арку. Не дивно, що численні фото і відео цього будинку, потайки зроблені жителями Бородянки, заповнили соціальні мережі. Дотепники одразу назвали цю напівзруйновану багатоповерхівку «аркою дружби народів», натякаючи на київську арку дружби між російським та українськими народами. Вона була зведена 1982 року й перейменована в арку Свободи напередодні нападу Росії на Україну в лютому 2022 року (фото 31).

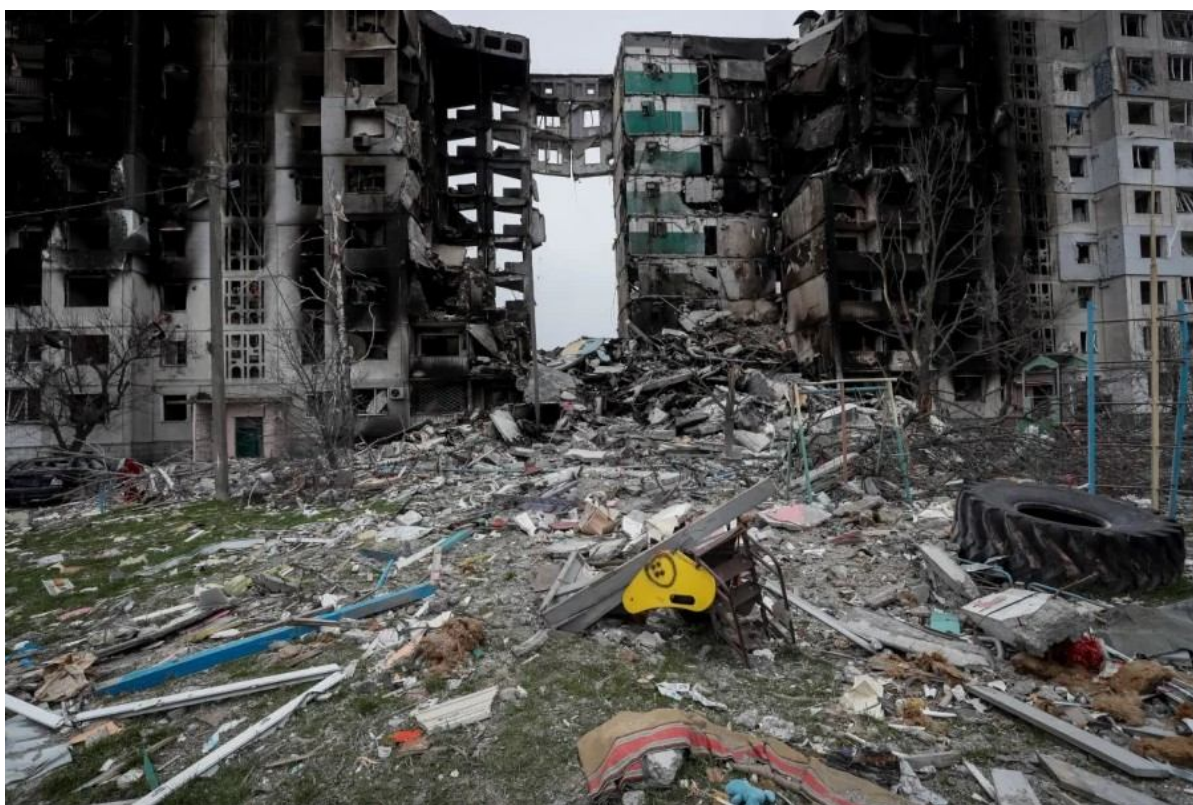
Не менш вражають уяву прямокутні, як на полотнах кубістів, руїни сусідньої багатоповерхівки на фото 22 за адресою вул. Центральна, 359. Це пояснюється тим, що обидва будинки є панельними. На популярність цих фото були змушені відреагувати й російські пропагандисти. Вони спробували зробити вигляд, що російська армія тут ні до чого й назвали їх «постановочною декорацією». Особовому складу новоприбулих до Бородянки частин командири стали розповідати казочку про страшних «укрів», які так ненавидять росіян, що при відступі зруйнували містечко. Багато російських вояк у неї повірили й згодом переповідали місцевим жителям.

Одночасно пройшов наказ провести в усіх окупованих населених пунктах збори жителів, на яких попередити: *«Не чіпайте нас, а ми не будемо чіпати вас! Бо інакше знищимо!»*. Також була дана команда відібрати у місцевого населення сімкарти до мобільних телефонів. На практиці забирали не лише сімки, а й самі телефони чи розбивали їх на очах власників. Наступного дня після відступу окупантів невелику частину з них я знайшов у своєму садку (фото 32).

Їх окупанти відібрали у місцевих жителів й зберігали у своєму штабі у дитсадку «Казка», розташованому поруч. Коли ж відступали, то просто викинули за огорожу до мого садка. Цей захід виявився запізнілим й лише викликав додаткове обурення. Адже на той час Бородянка в результаті інтенсивних обстрілів вже кілька діб була знеструмлена. Відтак пропав інтернет та мобільний зв'язок. Зателефонувати можна було лише з даху дев'ятиповерхівки, на що зважувалися лише сміливці.

Наступний спалах зацікавленості до бородянської «Арки дружби народів» стався після визволення містечка. Тоді в ньому побували кореспонденти майже усіх провідних ЗМІ світу. Звісно, що вони не змарнували можливості зробити пронизуючі душу кадри цих руїн апокаліпсису. Один з найбільш розтиражованих - знімок Глеба Гараніча, інформагентство REUTERS (фото 33).

Так обов'язковими експонатами для оглядин численними іноземними делегаціями стали руїни цих двох панельних багатоповерхівок і продірявлений 30-мм снарядами бюст Тараса Шевченка навпроти. Страшно і зручно, водночас, бо близько до Києва. Не дивно, що у першу чергу від уламків будинків, битого скла і сміття були очищені площа з бюстом Кобзаря та відрізок вулиці Центральної навпроти, де височіють вищевказані багатоповерхівки. Невдовзі за допомогою кранів було демонтовано й славнозвісну арку. Бо лише після цього можна було почати розгрібати завали, щоб знайти тіла загиблих. Саме на фоні цього будинку президент України Володимир Зеленський зачитав своє звернення з нагоди 77-річчя перемоги над нацизмом.

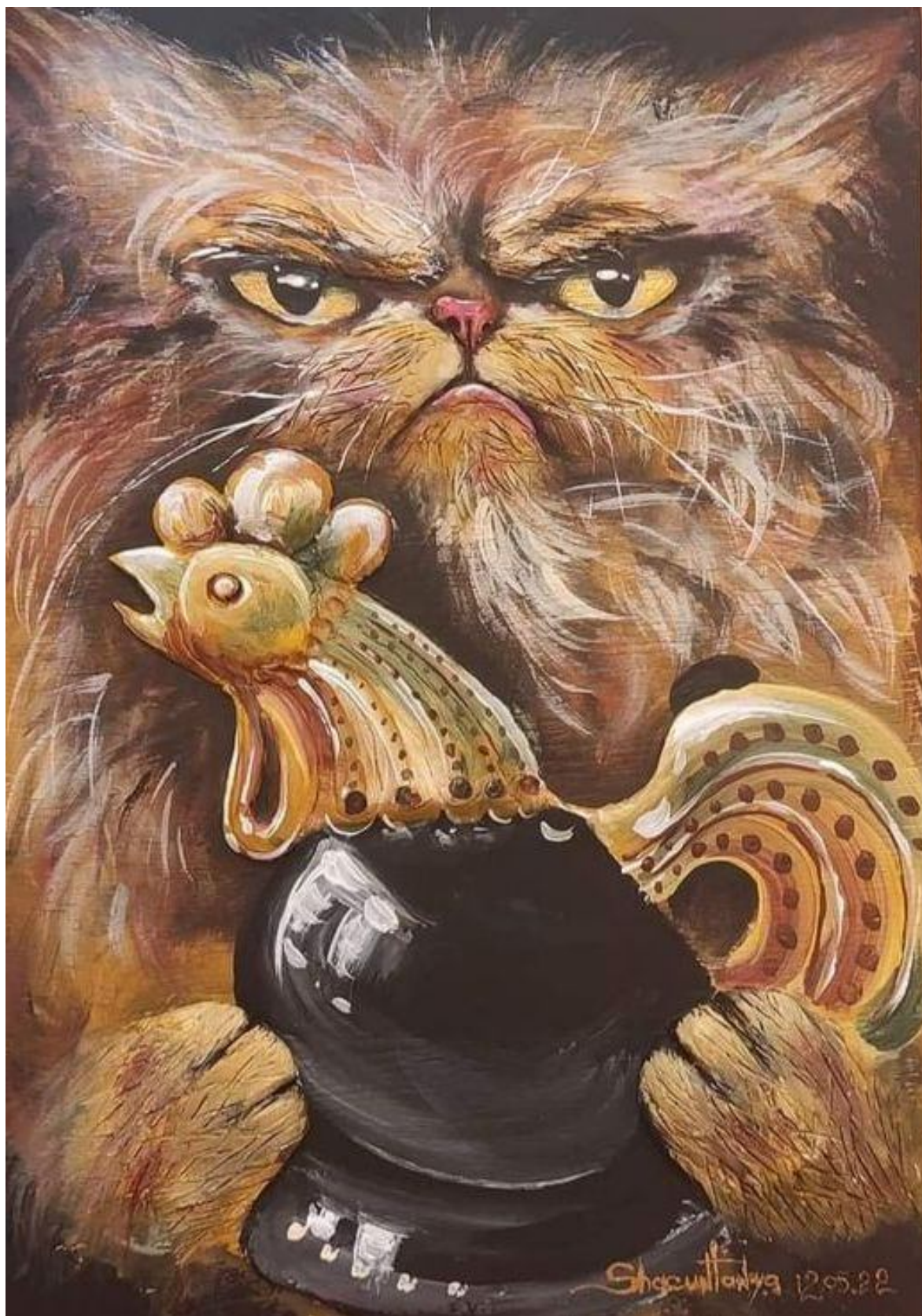
Коли ж рятувальники в руїнах бородянських багатоповерхівок знайшли неушкодженого майолікового півника, ляльку-мотанку та ікону, вони також були визнані символами нескореного духу українського народу (фото 34).

Ікону було передано до церкви при військовому училищі, а керамічного півника до музею Революції. Між тим, на згарищі своєї хати в селі Поташня (воно входить до складу Бородянської громади) моя колежанка Людмила відкопала аж два такі неушкоджені півника (фото 35).

Вони дивом вціліли, після того як 21 березня пів села було спалено ракетами із запалювальними фосфорними зарядами, випущеними російськими «Градами». Згодом, з сьомого поверху зруйнованої бородянської багатоповерхівки рятувальники зняли кицьку Глорію. Її назвали «Шафка», бо вона в ній ховалася. В залишках своєї квартири Глорія провела півтора місяці й дивом вижила. Її відгодували, підлікували, причепурили й зробили телезіркою. Невдовзі фото Глорії з'явиться на поштовій марці, а єдину неушкоджену стіну на площі ім. Тараса Шевченка в Бородянці прикрасить колаж Тетяни Шакун з зображеннями врятованих кицьки і півника (фото 36).

Крім іноземних делегацій до Бородянки стали регулярно приїздити київські артисти з благодійними концертами. В палаці культури вибуховими хвилями винесло усі вікна і двері. Тому виступи проходять на площі ім.

Тараса Шевченка на фоні руїн вже відомих на увесь світ багатоповерхівок (фото 37).

Здається, що місцеві жителі вже не звертають на них уваги. Проте, коли Бородянка прощається з загиблими на війні мешканцями цих зруйнованих будинків, жахи окупації мимоволі спливають в пам'яті (фото 38).

Не випадково, саме на руїнах дев'ятиповерхівки з аркою найвідоміший у світі вуличний художник Бенксі залишив своє графіті (фото 39).

Схоже, зображена на ньому гімнастка - 11-річна жителька Маріуполя Катя Дяченко. Ця талановита дівчинка загинула під завалами свого будинку, в який влучив російський снаряд. Її трагічна історія обійшла світову пресу.

Ще одне графіті прикрасило стіну напівзруйнованої котельні дитсадка «Буратіно» поблизу автодороги «Київ-Ковель» (фото 40).

Оглядач Бі-Бі-Сі Адам Дурбін 12 листопада 2022 року повідомив, що на ньому: *«зображено чоловіка, схожого на Володимира Путіна, якого хлопчик кидає на підлогу. Обидва одягнені у форму дзюдоїстів. Відомо, що російський президент захоплюється дзюдо».*

Обидва графіті художник створив 30 жовтня 2022 року. Під час роботи через перекладачку він охоче спілкувався з місцевими жителями. Повернувшись до Англії Бенксі підтвердив на своїх сторінках в Інстаграмі та Твіттері, що є автором цих робіт.

Пройдуть роки і в пам'яті родичів та знайомих поступово зітруться конкретні імена та обличчя десятків тисяч мирних українців, вбитих російськими нелюдами. Проте, й через 20, 30 чи 50 років про них згадають ще ненароджені школярі, побачивши на сторінках підручника чи в музеї ці реліквії-символи.

Розповідь друга: Історії порятунку та виживання

а) Історії порятунку

Зазвичай, під час війни героями називають тих, хто зі зброєю в руках боронить свою землю. Проте, на це звання заслуговують і ті, хто за велінням серця рятує своїх сусідів, односельців та підопічних.

Будинок-інтернат

Бородянський психоневрологічний інтернат знаходиться на східній околиці містечка. На час появи російських військ вранці 26 березня у закладі перебувало 350 чоловіків з хронічними вадами психіки і літніх людей, зокрема, лежачих. Крім того з початком обстрілів у підвальних приміщеннях інтернату знайшло прихисток ще кілька сотень мешканців Бородянки. «Визволителі» одразу виставили на в'їзді до містечка блок-пост, а на майданчику перед будинком-інтернатом свою бронетехніку. Вже на третій день через постійні обстріли східну частину Бородянки було знеструмлено. Відповідно насоси припинили качати воду й зупинилася котельня. Готувати їжу довелося на великих мангалах (фото 41-42).

Воду набирали в бідони у найближчій криниці й привозили тачкою. Проте невдовзі до неї внадився російський бронетранспортер з великою бочкою. За допомогою потужної мотопомпи він за лічені хвилини викачував з колодязя усю воду. Після цього інтернатівці були змушені черпати для себе воду відрами зі ставка. Дров і часу для того, щоб вона закипіла, вистачало не завжди. Тому підопічні стали масово хворіти на дизентерію. Чиста білизна дуже швидко закінчилася й почався справжній кошмар. При цьому з персоналу залишилися лише працівники без родин, які постійно проживали в інтернаті. Адже щодня добиратися з нього додому стало неможливо. Тому майже все в закладі трималося на директорці Марині Ганіцькій. Вона була змушена забути про свою родину, яка жила за 20 кілометрів від Бородянки, й повністю присвятити себе роботі (фото 43).

6 березня до інтернату увірвався загін чеченців. Вони вигнали усіх підопічних на вулицю й стали погрожувати розстрілом. Директорку ж тягали за довгі коси територією й також погрожували вбити, а сам інтернат підірвати. Згодом приїхав полковник російської армії й наказав пані Марині причепуритися перед зйомкою. Під час неї вона мала подякувати особисто Путіну за визволення. У відповідь жінка розплакалася й попросила не вбивати її і підопічних. Переконавшись у тому, що бажаного відео не вийде, полковник поїхав геть. Чеченці ж залишилися. Тим часом продукти закінчувалися. Рятувало молоко з ферми інтернату. Від холоду, хвороб і нестачі ліків стали помирати підопічні. Їх ховали на території інтернату (фото 44).

Вранці 13 березня за домовленістю з російським командуванням по кільцевій зі сторони Загалець до закладу під'їхали шкільні автобуси, щоб евакуювати підопічних та персонал. Чеченці знову стали погрожувати розстрілом й лише через п'ять годин зволікань дозволили колоні від'їхати.

До тринадцяти осіб, які були поховані на території інтернату, за пару тижнів додалося ще сімнадцять. Четверо померло при переїзді, а інші трохи згодом. Вони так і не змогли відійти від пережитого стресу. Проте, якби не самопожертва пані Марини та її підлеглих, смертей було б незрівнянно більше. Свою красу і гордість – довгі, розкішні коси пані Марина відрізала. Без них на війні простіше.

Завдяки матеріалу в газеті «Нью Йорк таймс» про пані Марину і її підопічних дізнався увесь світ. Але це лише одна з багатьох історій порятунку.

Круг

Вулиця Центральна на заході впирається в автомагістраль М 07 «Київ-Ковель». Бородянці цю частину свого містечка називають кругом. Саме тут 1 березня о 16-й годині російськими літаками СУ-25 було зруйновані дві перші багатоповерхівки. Читач вже їх бачив на фото 16-17. Єдине місце у цьому мікрорайоні, у якому можна сховатися, спортзал під вцілілою п'ятиповерхівкою. Після проходу «дикої дивізії» там знайшло притулок близько 50-и жінок з дітьми та людей похилого віку. Після авіаудару їх стало в 3-4 рази більше. Ще близько тридцяти чоловік сховалося у бомбосховищі частково зруйнованого будинку на фото 16.

Перед завідувачим спортзалом Сергієм (сином мого хорошого товариша) одразу постало кілька проблем. Людей потрібно було на щось покласти, напоїти, нагодувати та забезпечити ліками. На його прохання працівники місцевих супермаркету АТБ та аптеки «Шара» своїми авто завезли усе необхідне до спортзалу та інших сховищ, а частину ліків до місцевої лікарні. Вони розуміли, що їхні заклади усе одно будуть розграбовані. До появи російських блок-постів на вулиці Центральній у проміжки часу, коли через містечко не проходили ворожі колони, вдалося зробити по сім рейсів.

Сергій розумів, що людей потрібно якнайшвидше вивезти з Бородянки і попросив допомоги у місцевих депутатів. Удосвіта 5 березня кілька легковиків, якими керували місцеві жителі, провулками під'їхали до спортзалу, забрали лежачих та інвалідів й вивезли до сусіднього села Качали. Усі інші групами по 10-15 чоловік рушили на північну околицю містечка. Звідти їх поступово забрали ті ж самі легковики. За кілька днів мій товариш з невісткою та онуком стараннями небайдужих людей опинився у Німеччині. Його ж син Сергій продовжив опікуватися потерпілими у Вінниці, а згодом і Бородянці як волонтер.

Палац культури

Відразу після початку війни більш ніж півсотні жінок з дітьми перебралися до невеличкого спортзалу, розташованому у підвалі палацу культури ім. Тараса Шевченка в самому центрі Бородянки. Серед них були і мешканці вже відомих на увесь світ панельних дев'ятиповерхівок на фото 21-22. 28 лютого після проходу «дикої дивізії» та 1 березня після перших бомбардувань до них приєдналося ще чимало мешканців навколишніх будинків. Вранці 2 березня після авіаудару вони, як і всі, в паніці вискочили на вулицю, збилися до купи й не знали що робити. Садиба мого сусіда Аліка знаходиться поруч з палацом культури. Він відчинив ворота, виїхав на вулицю на своєму мікроавтобусі й запросив до нього жінок з дітьми.

В салоні помістилася лише частина бажаючих. Тим хто залишився, Алік пообіцяв повернутися. Найбільше його вразила жінка з п'ятьма дітьми. Як з'ясувалося згодом, двоє були її, а троє стояли обабіч дороги й плачучи

розповідали, що їхні тато й мама загинули. Звісно, що вона не могла залишити їх самих. Алік не пам'ятає скільки він зробив рейсів, аж поки не вивіз усіх до Загалець та Нової Буди (фото 45).

До Бородянки він вже не повернувся і оселився разом з іншими біженцями в Новій Буді. Алік одразу взяв на себе обов'язки постачальника продуктів. Вранці лісовими дорогами він добрався до Пісківки, а звідти бетонкою їхав аж до Радомишля. Там купував хліб, потім йшов на базар й вибирав щось подешевше (грошей було не густо).

8 березня в обід хазяїну садиби, де жив Алік, зателефонували. Після розмови він сказав йому забрати з собою біженців і негайно їхати. За дві години після цього село Нову Буду росіяни накрыли «градами».

Вдома Алік залишив дві собачки, яких за вірну службу називає «Дзвоночками». За час його відсутності вони дуже охляли. Тому ми, його друзі, одразу після визволення кинулися їх відгодовувати різними смаколикami. Свого господаря вони зустріли радісним гавкотінням.

Схожих історій втечі бородянців від російських «визволителів» можна розказати ще безліч. Ось лише одна з них. Мій товариш Володя живе неподалік вулиці Центральної поруч зі зруйнованими багатоповерхівками. Коли терпіти щоденні обстріли вже не стало сили, він вирішив тікати. Справа ускладнювалася тим, що за кілька днів до цього його сестра була контужена вибухом снаряда і не могла ходити. Володя зателефонував знайомому у Загальці й домовився про притулок. Потім позичив у сусіда тачку й навантажив її найнеобхіднішим. Увечері 6 березня провулками в дорогу вирушила дивна процесія. Першою бігла пудель Муля. За нею йшли дочка сестри та її зять, які вели велосипед з контуженою. Останнім штовхав тачку Володя. Йшли манівцями й часто перепочивали. Вісім кілометрів до Загалець подолали до ранку. Протягом цього часу зазвичай «балакуча» Муля жодного разу не гавкнула.

Але до порятунку було ще далеко. В сусідніх селах, куди масово втікли мешканці Бородянки, почали швидко закінчуватися продовольство, дрова і медикаменти. Поки окупанти зачищали Бородянку, волонтери із західних областей України встигли вивезти з Качал, Мирчи, Загалець, Нової Буди та Пісківки більшість втікачів. Зокрема, жителі Рівного Сергій Ільчук, Михайло Супрун та Іван Ведерніков з перших днів війни везли до Бородянки, а потім Загалець, Качал та Мирчі продовольство, ліки, одяг. До окупації цих сіл росіянами вони встигли евакуювати до Рівного більше трьох сотень жителів Бородянки. Тих, хто хворів, вони влаштували до місцевих і львівських лікарень. 11 березня 2022 року їхні авто з червоними хрестами та білими написами на лобовому склі «Евакуація» були розстріляні окупантами на в'їзді до Мирчі. Михайло Супрун загинув одразу, а тяжко поранений Сергій Ільчук зумів розвернути машину, втікти і попередити Івана Ведернікова про небезпеку. Пораненого прооперували двічі, але врятувати не змогли. Він помер 17 березня у Рівному. Батьки шести і семи дітей, відповідно, Михайло та Сергій могли без перешкод виїхати з родинами за кордон та перечекаати там лиху годину. Натомість поклали свої життя, рятуючи інших.

Стараннями місцевого депутата на місті загибелі волонтерів 29 серпня 2022 року було відкрито пам'ятний знак. Добре слово про волонтерів сказали врятовані ними бородянці та міський голова Рівного Олександр Третяк. Відкрили знак сини героїв (фото 46).

б) Історії виживання

У підвалі

Першу ніч у підвалі-мінікотельні нас було четверо. Ми її з дружиною просиділи на стільцях. Наступного дня залишилися самі, бо матір господині дому з подругою посадив до свого легковика сусід і повіз у сусіднє село. На мене залишили пса Барні та з тридцять сусідських нутрій. Перші п'ять днів, поки ще була електрика і насос качав артезіанську воду усе було терпимо. Я, навіть, переночував пару ночей нагорі на новому матраці та прийняв душ. 6 березня я прийшов до своєї квартири за ліками, їжею, теплим одягом і взуттям. Сильний протяг та суцільний безлад всередині жахав. Я в рукавичках (бо кругом були уламки скла) напакуював сумки, заховав під диван системний блок, забрав з гаража велосипед і поїхав. По дорозі побачив, як неподалік на вулиці Центральній зупинилася вантажівка, з неї висипали бородаті чеченці у чорному одязі з білими пов'язками й стали облаштовувати блок-пост.

8 березня вранці я став перед дружиною на коліно і простягнув їй три квіточки. Напередодні я їх зірвав з вазона у нашій квартирі. Вибухова хвиля звалила на нього штору і тому він не замерз. Дружина отетеріла від несподіванки й розплакалася. Щороку цього дня о сьомій ранку вона сідала на кухні й з неприхованим задоволення спостерігала за щорічним спектаклем ушанування жінок. У нас під вікнами знаходиться квіткарня й з самого ранку

8 березня туди поспішали чоловіки. Одні приїздили на дорогих авто й гордо виходили з букетами троянд, інші на задрипаних «Жигулях» й купували по три тюльпана. Були й зовсім непоказні, що приходили пішки. Вони виходили з магазину, обережно притискаючи до грудей квітку, куплену на останні гривні.

Ці спогади грубо перервали постріли танка десь неподалік. Згодом до них приєднався залп з «граду» і пішло, поїхало. Згодом я дізнався, що таким чином росіяни намагалися відсунути пости ЗСУ від північно-західної околиці Бородянки. Окупанти не знали, де вони точно знаходяться, і тому гатили куди попало: по Загальцям, племстанції, екскаваторному заводу і самій Бородянці. В результаті влучання снарядів в будівлі у різних куточках містечка спалахнули пожежі. Про це свідчили густі клуби сірого диму. Часто ці пожежі тривали більше доби. Підбита партизанами та нашими військовослужбовцями ворожа бронетехніка чаділа чорним димом й швидко згасала.

Майже щодня лунали автоматні черги та поодинокі постріли. Це розважалися «визволителі». Про те, як вони це робили, повідомила в одному з своїх сюжетів «Бі-бі-сі». 17 березня 2022 року 57-семирічний мешканець Бородянки Роман Герасименко вийшов з дому на вулицю і пропав. Повернувся весь закривавлений вже пізно ввечері і прохрипів: «Дівчата, я вас підвів. Мене підстрелили...». Він ще зміг розповісти, що з ним сталося. Вийшовши з дому, Роман напорівся на патруль. Росіяни пригостили його сигаретами, а коли чоловік відійшов, вистрілили в спину. Роман не пам'ятав, стільки пролежав на землі. Прийти до тями допоміг пес, який облизував його обличчя. Під ранок чоловік помер (фото 47).

24 березня окупанти з «Градів», захованих серед житлових будинків Бородянки, обстріляли Бучу та Ірпінь, запалили сухостій у долині річки Здвиж і ліс за нею. Адже виготовлені сорок років тому ракети часто падали неподалік, або ж взагалі не спрацьовували. Того дня весь горизонт зафарбувався у зловісно-сірий колір. З вікон другого поверху я це добре бачив. Останню пожежу я зафіксував на своєму фотоапараті 31 березня о 13-42 (фото 48).

Це «визволителі» на прощання підірвали два мости (старий і новий) через річку Здвиж.

Та повернемося до подій 8 березня. По обіді зовсім поруч пролунало два вибухи. Слух різонув знайомий дзенькіт скла, що розлітається в друзки. Коли я обережно визирнув із підвалу, до мене кинувся ошелешений і на диво неушкоджений Барні й став лизати руки. До цього він був замкнений у своєму вольєрі, поруч з яким у вирві від снаряду димілася земля (фото 49).

Усе навкруги було посічене осколками, а з вікон і дверей першого поверху вилетіло скло. «Ну, ти й щасливець!» - подумав я і почесав Барні за вухом.

Але на цьому неприємності не скінчилися. Після чергового вибуху в районі підстанції сталося те, чого я боявся найбільше - пропало світло, а з ним вода і тепло у підвалі. Я згадав, що бачив у сусіда великий мангал й, клянуци «визволителів», поплентався за ним. У цей час над моєю головою з нестерпним гуркотом проповзли в сторону Загалець дві величезні темнозелені «сарани» з великими червоними зірками на фюзеляжах та рядами ракет на консолях. Згори їх супроводжував ще один гвинтокрил – К-52. Від безсилля на мене нападла лють і я дуже шкодував, що не маю в руках «стінгера» чи «ігли» (хоча і не вмю ними користуватися).

У радянські часи країною гуляв анекдот про присвоєння Лаврентію Берії сталінської премії за виведення у Сибіру особливо морозостійкого виду євреїв. Після вторгнення до України Володимир Путін також може на неї претендувати за виведення особливо морозостійкого виду українців в окупації. Ця весна стала однією з найхолодніших за останні десятиліття. Вночі ртутний стовпчик термометра опускався до – 15 і вода у відрах повністю вимерзала (фото 50).

Від пронизливого північно-східного вітру рятували дублянка, яку я знайшов в речах господаря будинку, та теплі чоботи. Дуже пощастило і з термосом, який до ранку зберігав воду гарячою, та запасом сухих дров. Така холодна погода змусила нас з дружиною впасти у своєрідну напівсплячку. Вставали досить пізно, десь о восьмій, й лягали рано – після 18-ї. Звісно, що

спали одягненими під кількома ковдрами. За обідом та вечерею обов'язково випивали по чарочці коньяку чи горілки та по чашці гарячого чаю з малиновим варення, які залишили господарі. І не захворіли. Мабуть підсвідомо розуміли, що то буде кінець. Звісно, це нам так просто не минулося. Хоча надворі вже літо, електробатарей у нашій спальні продовжує працювати. Ми ніяк не можемо відігрітися.

Наступна проблема – нестача їжі та води. За останні роки рівень ґрунтових вод значно впав і багато колодязів пересохло. Тому чимало бородянців щодня мусило ходити по воду до криниці біля річки Рудка. Але й ту до обіду вичерпували.

Воду, картоплю і, навіть, м'ясо нам з дружиною час від часу постачав наш сусід і побратим по нещастю Дмитро. У його квартирі в багатоповерхівці на кругу, як і в нашій, від вибуху повилітали вікна і він мусив перебратися до будинку сина. Там вони з дружиною прихистили ще трьох безхатьків. Найбільше його поміч знадобилася після 15 березня, коли терор окупантів посилювався й вони почали хапати на вулицях, катувати й вбивати чоловіків. Як і сусіди, замість хліба я пік на мангалі млинці. Це побачила Павлівна - колежанка моєї дружини і зварила нам каструлю смачної юшки (у неї був балонний газ).

У ці дні ми з дружиною жили вірою у, хай - неймовірну, але перемогу та надією на те, що багатостраждальна багатоповерхівка з нашою розгромленою квартирою таки вціліє. Ми її з божою поміччю відремонтуюмо і знову будемо жити як колись...

Дехто зовсім не був готовий до того, що магазинів не буде, а гроші перетворяться на фантики. Після визволення мій сусід по масиву Михайло розповів наступну історію. Після зруйнування центру Бородянки, до нього прийшло пожити одне, колись дуже шановане подружжя пенсіонерів. Як виховані люди, з собою вони принесли баночку червоної ікри та пляшку марочного коньяку. Крім того у гостя була невеличка шкіряна валіза, яку він собі завжди клав під голову замість подушки. За тиждень холодильник у Михайла спорожнів і шановний гість почав ходити по сусідах й випрошувати щось попоїсти. У однієї жалісливої пари курочки щодня приносили по п'ять яєчок, три з яких вони віддавали Михайлу та його гостям. Згодом з'ясувалося, що валіза, яку шановний гість так ні разу і не відкрив, була набита пачками стодоларових купюр.

Не менш ніж нестача харчів допікав інформаційний голод. Від нього рятував сусідський електрогенератор. Так як бензину було обмаль, його вмикали на годину-півтори, щоб підзарядити телефони та послухати по радіо українські новини. Потім відбувалося обговорення почутого, у якому я грав роль невиправного оптиміста.

ОргАн війни

23 березня, середа, 28 день війни. Вночі було досить тепло і вранці я зважився на сміливий крок – одягнув свіжі труси. Раніше я цього не міг

зробити, бо було дуже холодно й на мені крім штанів було ще спортивки й кальсони.

На вулиці мене зустрів погожий, світлий ранок зі співом пташок. Цю ідилію в клоччя розніс раптовий постріл з танка. Він пролунав зовсім поруч. Схоже, танк зупинився у сусідньому провулку там, де я вчора придбав банку молока та десяток яєць. Танк не вщухав і бив короткими серіями з 2-3 пострілів. Снаряди з характерним свистом пролітали над моєю головою у напрямку Загалець й через 6-12 секунд вибухали (це залежить від того, на яку висоту піднято дуло). Схоже, навідник танка для розваги саме цим і займався. Крім того при зміні швидкості польоту снаряд міняє свою тональність. Такий собі примітивний орган війни... Можливо, у естеталюбителя духової музики, це може викликати захват, але не в мене і не сьогодні. Між тим танк лупив і лупив. «Бідна корова. Не дай Бог, молоко пропаде» - подумав я. Нарешті заревів двигун і екіпаж танка подався на сніданок. Але тиша після цього тривала не довго.

- Гаспид! Ідіот! Козлюра! Зніс мені стовпа. Щоб тебе трясця взяла! – волав на увесь масив господар корови.

Скарга до Бога

27 березня, неділя, 32 день війни. О четвертій ранку замість півня нас розбудила вже звична канонада. Лупили «гради» і танки. Усе це летіло в сторону нещасних Загалець. На дворі я зіткнувся з класичною путінською зимою. Рвучкий північний вітер гнав рідкі сніжинки. З рота Барні, після невдалої спроби впіймати голуба, валив пар. Я довго не міг розпалити сирі дрова. Потім годував нутрій, розпитував сусідів про новини, заливав окропом термос і забарився. Коли спустився вниз до підвалу, дружина плачучи промовляла:

- Я на усе чекала. Й, що ти мене покинеш, каліку... Але щоб війна? Мені таке і в голову не могло прийти...

Я мовчки відкрив останню бляшанку з консервованою рибою, плеснув у чашки залишки коньяку та підсунув одну поближче до дружини.

Барні і горобці

Після того як два снаряди ледь не влучили в його вольєр, Барні нарешті вирвався на свободу. Цілі дні він гейсав за своєю подружкою Нікою, сусідською сучкою, разів у вісім меншою за нього. Коли знесилений Барні падав на землю, Ніка, підстрибуючи на задніх лапах, впиралася передніми в його тулуб й гавкала, змушуючи встати. Ночами Барні внадився до сусіднього курника, користуючись тим, що господарі втекли від «визволителів». Мені стало шкода його першої жертви – красивої рябої курки і я накричав на нього. Барні образився й наступної ночі зайшов на перший поверх. Там він розірвав мішок з сміттям (я там ховав його від нього)

й розкидав по підлозі. Серед дитячих іграшок Барні відшукав плюшевого пса, дуже схожого на нього, й не розлучався з ним кілька днів (фото 51).

Іншою розвагою Барні стало ганяння горобців. Їхня пара (схоже, що не вперше) поселилася в гніздечку на аличі поряд з вольєром. Користуючись відсутністю Барні, горобці залітали у відчинені двері вольєру, як до себе додому, й скльовували крихти. Той дуже сердився й даремно намагався їх вловити.

Коли дружина це побачила, то ледь не розплакалася. Вона знову згадала квартиру й наших горобців. На зиму вони збиваються у великі зграї й шукають поживу. Щоранку, коли ще темно, протягом останніх двадцяти років я відчиняю кухонне вікно й розсипаю на блясі кукурудзяну січку (це їхня улюблена страва). Як, тільки но, розвиднюється, прилітають горобці. Вони сідають на сусідніх гілках й вичікують. Першим починає трапезу ватажок зграї. Після цього до нього приєднується решта й вчиняється справжній шарварок. Спершу горобці весело торохкотять по блясі дзьобиками, але коли не стає місця лаються й розштовхують один одного (фото 52).

Ми ж з дружиною сидимо, слухаємо і посміхаємося.

Але повернемося до війни. Вона загострила відчуття Барні. Він інстинктивно став відчувати реальну загрозу і у такі моменти поводити себе обережно. Тому й пережив окупацію.

Непрохані гості

Під вечір 10 березня я кип'ятив на мангалі воду, коли почув тихе скавучання Барні. Через діру в огорожі з сусідньої садиби перелазили постаті кольору хаки. Барні стрибав перед ними і махав хвостом. «Що за чортівня?» – здивувався я. «Якщо Барні на них не кидається, то справи серйозні». Між тим постаті підійшли ближче й наставили на мене автомати. Усі вони були дрібні і ще зовсім молоді. «З усього видно, що це строковики» - подумав я. Старший наказав мені підняти руки до гори й стати до стіни. Прочитавши у паспорті, що мені за сімдесят, він заспокоївся й сказав, що там у полі за автомагістраллю спалені бронетранспортери з тілами їхніх товаришів. Тому їм потрібно обшукати будинок. Я спокійно пояснив, що вони даремно втрачають час. Господарі з більшості будинків масиву втекли й лише в деяких живуть пенсіонери-безхатьки, такі як я з дружиною. Один з росіян спустився у підвал до дружини, а іншим я показав будинок. Коли вони побачили вибиті вибухами вікна та лише частково оштукатурені внутрішні стіни, то зрозуміли, що в будинку навряд чи хто живе. Тому оглянули його для годиться, порадили розбити телефон і пішли. Я ж спустився до підвалу.

Дружина розповіла, що спершу під ковдрою, якою ми завішували двері, вона побачила великі берці. Коли ж з'явився їхній господар – хлопчик з

великим автоматом у мішкуватій куртці, вона просто перелякалася. Тому, відповідаючи на запитання з ким живе, назвала мене «отцом», а не чоловіком. Той, мабуть, подумав, що вона дуже хвора й поцікавився, чи не потрібні їй ліки (росіяни вже знали, що волонтери звели їх з аптек до лікарні, бо самі там лікувалися). Звісно, дружина відповіла, що ні.

Іншим моїм сусідам пощастило менше. У багатьох забрали сімкарти чи мобільні телефони, інших, поки йшов обшук будинку, виганяли на вулицю та влаштовували допит. Найбільш лояльними до місцевого населення виявилися молоденькі строковики, а найжорстокішими десантники-контрактники з Пскова.

Наступний візит відбувся 16 березня й пройшов так само як і перший. Побачивши вирви від снарядів, гості з радістю відзначили: «Это работа ваших». Але, коли я відказав, що це трапилося 8 березня, знітилися. Третій і останній візит я ніколи не забуду. 22 березня я побачив у проміжку між землею і ворітьми дві пари ніг у звичайних чоботах, а не берцях. «Отже, не військові» - вирішив я. Незвані гості, почали дертись на ворота, щоб їх відчинити.

- А ну, геть! Бо спуцу собаку! – гукнув я, підійшов до воріт і подивився у щілину. Прямо на мене дивилося дуло карабіна. Молодик у напіввійськовому строї люто зирнув на мене, розвернувся і пішов. Його супроводжувало двоє хлопців без зброї. «Мародери-несуни, а це їхній охоронець» - здогадався я. На той час покинуті господарями будинки на масиві вже були розграбовані. Але цій трійці кортіло ще щось поцупити.

Мародери

Згодом, вислухавши десятки історій про візити «визволителів» я вловив чітку закономірність. У росіян (насамперед, найманців) практично завжди викликали заздрість і лють забезпечені бородянці. Відповідно, до бідних і, особливо, люмпену вони ставилися поблажливо. Ось лише одна історія, яка це добре ілюструє. Її мені з тремтінням в голосі розповів приятель Михайло при першій нашій зустрічі після визволення. Свого часу він працював на хорошій посаді, збудував пристойний будинок та устаткував його усім необхідним. Як тільки-но «визволителі» побачили хороші меблі, грамоти за підписом київського голови в рамках у вітальні та ідеальну чистоту, одразу ж зненавиділи господаря й кинулися прискіпливо усе обшукувати. Коли зброю чи щось підозріле у кімнатах не знайшли, звеліли показати горище. На крутих сходах Михайло втратив рівновагу й різко вхопився за перила. «Визволителі» одразу ж клацнули затворами. Почувши цей звук, він обернувся й зі злістю проказав: *«Чорт з вами! Мені вже 65, пожив трохи... Стріляйте!»*. Лише після цього непрохані гості трохи заспокоїлися.

Пояснення цьому феномену цілком очевидне. У контрактники до російської армії записуються чоловіки переважно з депресивних, найбідніших регіонів Росії з високим рівнем злочинності, алкоголізму та

наркоманії. Злидота там така, що не усім відоме призначення унітазу. Тому гадять де попало. Відповідно, усі, хто спромігся збудувати і облаштувати нормальний будинок, для них є «буржуями», яких гріх не пограбувати.

Шоком для українців і всього цивілізованого світу стала жорстокість російських військовослужбовців до цивільного населення та байдужість до його страждань. Проте, як з'ясувалося, російське командування ставиться до своїх підлеглих не набагато краще. Свої війська в Україні вони сповна забезпечують лише боєприпасами. Усього іншого катастрофічно не вистачає. Зі свого вікна я бачив, як в сторону Макарова з 27 лютого до 2 березня пройшло до тисячі одиниць російської техніки. Там була лише одна медична допомога й дві польові кухні.

За медичною допомогою росіяни зверталися до місцевої лікарні, а польові кухні з'явилися лише через два тижні від початку війни. Саме у цей час «визволителі» почали масово вибивати ворота приватних гаражів та двері до квартир у багатоповерхівках. Зокрема, з мого гаража (так само як і з інших) поцупили каністри та балон з газом, а з моєї квартири (як і з інших) усі макаронні вироби, консерви, приправу «12 овочів» та велику каструлю з нержавійки. Схоже, російським військовослужбовцям осточортіли сухпайки та перловка з польових кухонь й вони самі стали куховарити. Першими на «самозабезпечення» перейшли буряти, які конфіскували кілька десятків свиней й більше сотні курей та качок у місцевих жителів.

За наявності всього кількох електрогенераторів російське командування могло поновити у будинку-інтернаті водопостачання, роботу бані, кухні й повноцінно харчувати місцевий гарнізон тричі на день. Але таке нікому й на думку не спало. Натомість чеченці сплюндрували усі кімнати цього закладу, в яких проживали (фото 53).

Була ще одна річ, яка дуже діставала «визволителів» - їхні берці. Справа у тому, що вони дуже важкі, а росіяни – переважно дрібні. Бородянкою довго гуляла історія про те, як біля підбитого під Загальцями російського танка місцеві жителі знайшли берці. Схоже, вцілілому члену екіпажа вони дуже заважали, він вискочив з них і чкурнув босяком.

Щоб хоч трохи компенсувати своїм військовослужбовцям вказані суттєві «незручності», командири дозволили їм досхочу грабувати усе що попадає під руку. Бородянку росіяни повністю зачистили до 12 березня й одразу стали займатися цією найулюбленішою для себе справою. 14-15 березня вони розграбували місцевий речовий ринок й повідкривали усі контейнери. У першу чергу їх цікавило взуття. Те, яким їм підходило (у першу чергу кросівки і кеди) вони взули, а берці залишили біля контейнерів. Там вони стояли близько тижня, поки їх не забрали місцеві мародери.

Потім «визволителі» поділили між собою квартири у напівзруйнованих і пошкоджених багатоповерхівках. Сусідка Надя необачно закрила вхідні металеві двері на два замки. Нижній, як і в моїх дверях, «визволителі» вибили за допомогою молота, а верхній - пострілами з автомата (фото 54).

З нашої квартири крім харчів і каструлі росіяни поцупили золоті ланцюжки з кулонів моєї покійної мами (при цьому вишукані напівдорогоцінні камінці залишили), біжутерію дружини, старенький фотоапарат, п'ять люльок, тютюн до них, свідоцтво про одруження?, дипломи про вищу освіту?, товстелезну книжку «О вкусной и полезной пище» 1954 року видання і, звісно, увесь алкоголь. Можливо, завдяки цьому вони не насрали на постіль, як сусідам на третьому поверсі, та не повівертали з шафи нашу білизну.

Після цього росіяни взялися за покинуті господарями садиби. Металеві ворота до них «визволителі» часто вивалювали за допомогою танків і бронемашин. Проте, найбільше вони поживилися на грабунку підприємств і

підприємців. Від когось «визволителі» дізналися про значні запаси дизпалива і бензину на складах місцевої агрофірми. Навколо них одразу виставили посилену охорону, а окупанти на бронетехніці, крадених авто та мотоциклах стали жваво роз'їжджати Бородянкою. У подяку за вкрадене пальне, «визволителі» при втечі розстріляли та підпалили сільгосптехніку.

До магазину автозапчастин, розташованому поруч з нашим з дружиною підвалом, росіяни внадилися ще раніше. У цьому був винен його господар. На початку війни він не послухав сусідів і не зняв вивіску «Автоаптека». Російські автомеханіки приїздили до нього за запчастинами вісім разів й востаннє - 30 березня. Того дня вони з автоматів повистрілювали ще вцілілі замки, повідчиняли усі кімнати й під зав'язку завантажили свою вантажівку ящиками з запчастинами для легкових авто. «Визволителі» готувалися до втечі.

Були у цій епопеї суцільного, варварського грабунку й винятки. Зокрема, моя хатинка сторічної давнини (я її використовую як склад для непотребу) у самому центрі Бородянки окупантів не зацікавила. Схоже, у них в Росії такого «добра» навалом. Або ж така курйозна історія. Коли господарі повернулися до свого будинку, то були дуже здивовані. Хоча вхідні двері не були виламані, пропало кілька картин та словників, а на склі серванта фломастером було написано «Sorry». Придивившись уважніше, вони зрозуміли, що «гість» акуратно вийняв шибку з вікна і так потрапив до будинку. Потім, «затоварившись», так само акуратно поставив її на місце.

Після місяця окупації найбільш вживаною характеристикою «визволителів» стало слово «орда». Адже татаро-монголи у своїх завойовницьких походах мали при собі лише зброю і жили грабунком підкорених народів. Найчастіше це визначення лунає з вуст російськомовних мешканців Бородянки, бо до вторгнення вони вважали росіян своїми. Мій сусід і одноліток Олег зі злості за сплюндровану квартиру, яку він роками доводив до пуття, склав наступний віршик:

*Путин, Путлер, фюрер,
Террорист проклятий!*

Проте не особисто Путін руйнував і грабував Бородянку, катував, вбивав і гвалтував її жителів. Згідно соціологічних опитувань підкорити, покарати й пограбувати українців, а згодом і інші європейські народи, бажає переважна більшість росіян. Народи Східної Європи, які довгий час перебували в складі Російської імперії й так званому «соцтаборі», це добре розуміють. Як відзначив прем'єр-міністр Словаччини Едуард Гегер: «Українці зараз помирають за нас, за те, щоб Бучі не було в нас тут — у Словаччині, Польщі, країнах Балтії. Сюди прийдуть російські орди, якщо Україна програє».

Заяви і дії Володимира Путіна це постійно підтверджують. Ось уривок з його промови за 9 червня, проголошеної на 106-й день війни: "Зараз ми були на виставці, присвяченій 350-річчю Петра I. Майже нічого не змінилося,

дивно, приходиш до цього розуміння. Петро I Північну війну 21 рік вів. Здавалося б, воював зі Швецією, щось відкидав. Нічого він не відкидав, він повертав, так, так і є... Повертав та зміцнював. Судячи з усього, нам теж випало повертати і зміцнювати. І якщо ми виходитимемо з того, що ці базові цінності становлять основу нашого існування, ми, безумовно, досягнемо успіху у вирішенні завдань, які перед нами стоять" (фото 55).

Усі дії росіян на окупованих територіях демонструють, що ми, українці, маємо справу не з якоюсь «спеціальною військовою операцією», а тотальною війною на винищення. При цьому окупанти діють так само, як Чингіз Хан вісім століть тому. Спершу він підкорив конкуруючий монгольський клан, вирізавши усіх дорослих чоловіків. Сини хана розповсюдили цю практику на спорідненні кочові тюркські народи й також нещадно вирізали усіх незгодних. Так було створено одну з найчисельніших у світовій історії армію озброєних вершників. За її допомогою Чингізиди підкорили майже всю Азію, Східну та Центральну Європу. При цьому першими у бій кидали тільки-но підкорених тюрків, а одягнуті в дорогі лати монголи спостерігали за ними ззаду.

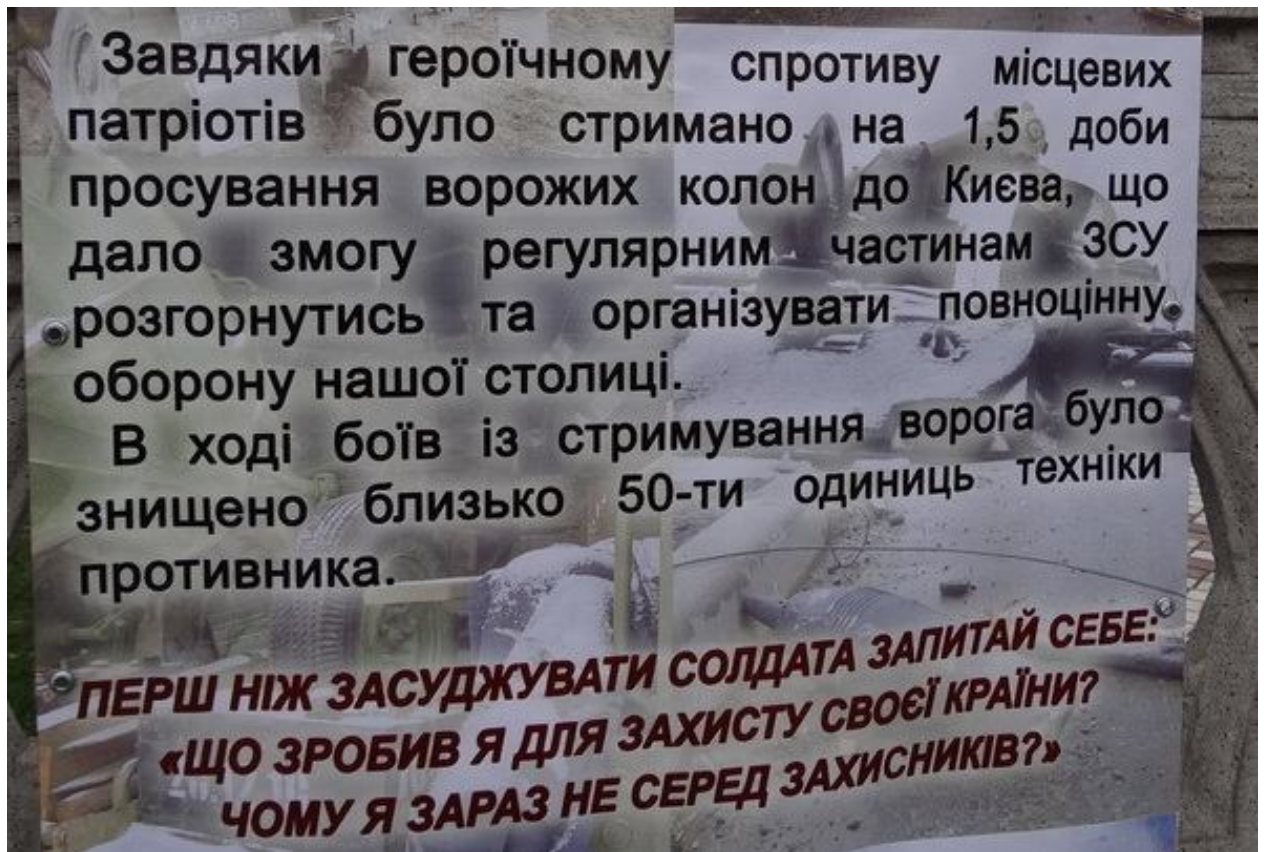
Сьогодні замість кінноти росіяни шантажують світ тисячами танків, броневих автомобілів, гвинтокрилів, літаків та ракет, чимало з яких українська армія вже перетворила на металобрухт. Але як і вісімсот років тому монголи, росіяни на окупованих територіях масово знищують чоловіків, які можуть становити для них загрозу. Тих, хто вцілів, як рабів примусово мобілізують та кидають на фронт вбивати інших українців.

Традиційно росіяни досягають успіху своєю чисельністю і не зважають на втрати. У цій війні вони діють так само. Співвідношення втрат особового складу української та російської армій під час проведення так званої

«спеціальної військової операції» складає близько 1:4, а в боях за Бородянку 27-28 лютого - 1:30. Свою лють за такі величезні втрати окупанти повсюдно виміщають на цивільних, житлових будинках, промислових підприємствах, інфраструктурі та довкіллі. Зокрема, вони методично знищують теплоелектростанції та електростанції на усій території України, щоб заморозити мільйони українських пенсіонерів, жінок та дітей.

З цієї точки зору дії бородянських партизан були цілком виправданими. Вони як могли, так і стримували ворога, й мешканці Бородянки їх у цьому підтримували. Так, у наших з дружиною сусідів по нещастю під завалами загинули діти й онука та було зруйновано квартири. Проте вони жодного разу не засудили дії місцевих партизан. Вже після визволення дехто з моїх знайомих став говорити, що тероборона не повинна була нападати на ворога в межах містечка. У такому випадку Бородянку не зруйнували б, а усі її жителі залишилися б живими. Ці наївні розмови та дописи у «Фейсбуці» так дістали членів місцевої тероборони, що 27 вересня 2022 року вони вивісили біля церкви в центрі містечка банери з іменами загиблих в боях товаришів та поясненням своїх дій (фото 56-57).

Виникає запитання, а чому і як росіяни стали такими і чи не варто раз і назавжди покласти цьому край? Про це піде мова в наступному розділі.

Розповідь третя: «Карфаген Зла» має бути зруйнований

Про велику російську літературу, українські і російські народні казки та толерантність

Чимало людей в світі, любить і цінує велику російську літературу. Зокрема, у молодості мене дуже захопив «Ідіот» Достоевського. Три роки тому я перечитав його знову та подивився телесеріал режисера Володимира Бортка, відзнятий за цим твором. Одразу кинулося в очі те, на що в радянський час я не звернув увагу – повна безвихідь, безнадійність та неможливість в принципі щось змінити в поведінці і житті його героїв. Хай і в меншій мірі, те ж саме простежується в творах інших відомих російських письменників. Найбільш гротескно цю безвихідь і мертвечину російського буття продемонстрував Микола Гоголь у «Шинелі», «Носі» і «Мертвих душах». При цьому, перші твори-замальовки з життя українського села цього письменника переповнені дотепним гумором та народною фантазією. Здається, що чимало його героїв ось-ось затягне «Од Києва до Лубен» та втне гопака:

*Дам лиха закаблукам,
Закаблукам лиха дам,
Достанеться й передам!*

Цю вічну безвихідь російського буття показав у свої творах й інший відомий письменник українського походження Антон Чехов. Ось лише одне речення з оповідання «Студент»: *«І тепер, зіщулюючись від холоду, студент думав про те, що точно такий же вітер дув і при Рюрику, і при Іоанні Грозному, і при Петру, і що при них була точно така ж бідність, голод, такі ж діряві солом'яні стріхи, невігластво, туга, така ж пустка кругом, морок, почуття гніту – всі ці жахи були, є і будуть, і від того, що пройде ще тисяча років, життя не стане кращим».*

Світоглядна прірва простежується і в народних казках двох народів-сусідів. Так, улюбленими героями російських народних казок є Ємеля та Іванушка-дурник. Ці простакуваті нероби задовольняють усі свої примхи «по щучьому веленью, по ихнему хотенью» і нічим не макітряться. Інша річ популярні персонажі українських казок – Котигорошко та Івасик-Телесик. Як і герої народних казок інших європейських народів вони кмітливі, працьовиті та цінують індивідуальну свободу.

Й ще одна суттєва відмінність. Як стверджують історики терени України впродовж тисячоліть були «прохідним двором» між Європою і Азією. Відповідно, в українській мові та звичаях можна знайти безліч слідів і впливів інших мов і культур. Схоже, ці постійні контакти виховали в

українців толерантність до інших народів. Народи ж Росії перебували в значно більшій ізоляції. Крім того імперською владою століттями культивувався думка про якесь особливе призначення Росії та вищість росіян (великоросів) над підкореними народами.

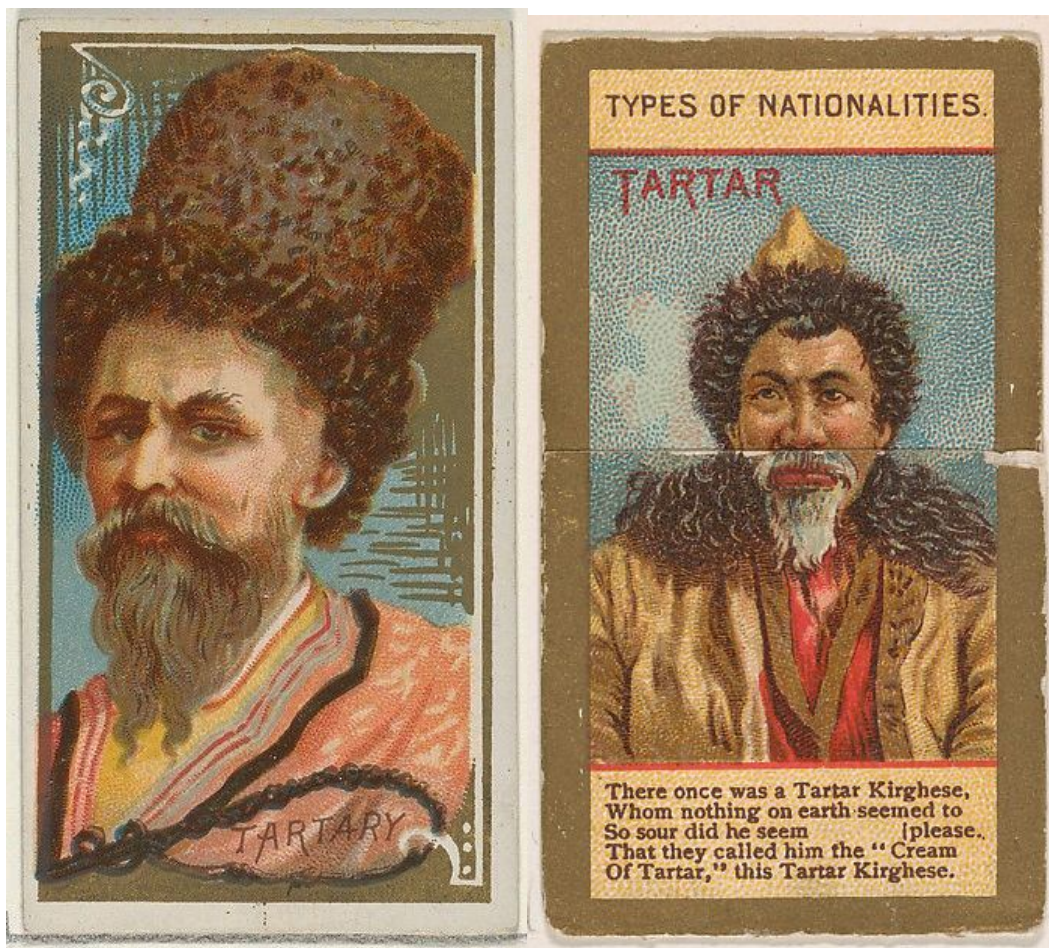
Багато хто пояснює таку кардинальну різницю в ментальності народів-сусідів лише багатою природою нашої землі. Але в чорноземних областях Росії такі ж природні умови. Отже справа у тому, який історичний шлях пройшли ці народи.

Золота Орда, Московія, Російська імперія і Тартарія

Більше двох століть від початку свого заснування Москва і Московське князівство було улусом (складовою) ханства «Золота Орда» і лише згодом його поглинула. Відповідно, населення Московського князівства, а згодом імперії виховувалося у рабстві, а найменші спроби обмежити абсолютну владу правителя демократичними процедурами каралися смертю. Згадаймо декабристів, Столипіна, Бухаріна чи Нємцова. Підсилювала цю абсолютну владу та обставина, що Золота Орда була сатрапією-паразитом. Вона жила грабунком сусідів та експлуатацією торгових шляхів, які проходили її територією. У Московському царстві, Російській імперії і Радянському Союзі до цього додалися продаж хутра, риби, дорогоцінних і кольорових металів, лісу, зерна, зброї, нафти і газу.

Ось як охарактеризував суть цього державного утворення Карл Маркс у своїй роботі «Таємниці дипломатичної історії XVIII століття»: *«Страшна й огидна школа монгольського рабства виховала й зростила Московію, яка набула сили лише завдяки тому, що стала віртуозом у вмінні навчати, як бути рабом. Навіть після свого звільнення Московія далі грала свою традиційну роль раба, що став паном. Зрештою Петро Великий поєднав політичне мистецтво монгольського раба з гордими прагненнями монгольського володаря, якому Чингізхан заповідав здійснити свій план завоювати увесь світ».*

Після того, як Московське царство значно розширило свої межі за рахунок Золотої Орди, європейські картографи стали позначати її центральну і східну частини терміном «Тартарія». "Татари" чи "Тартари" - це екзонім, або ж назва, дана народу ззовні, іншою культурою. Він бере свій початок від давньогрецького "Тартарос", тобто пекло, глибока безодня. Вперше термін "Тартари" вжила грузинська цариця Русудан в листі до папи Гонорія III у 1224 році. Так вона назвала монголів, які напали на Грузію. Цим терміном на побутовому рівні продовжували користуватися в Західній Європі та Північній Америці до початку XX століття. Ось дві рекламні картки з серії народи світу «Люди Тартарії» за 1890 рік, що експонуються в музеї «Метрополітен», Нью-Йорк (фото 58-59).

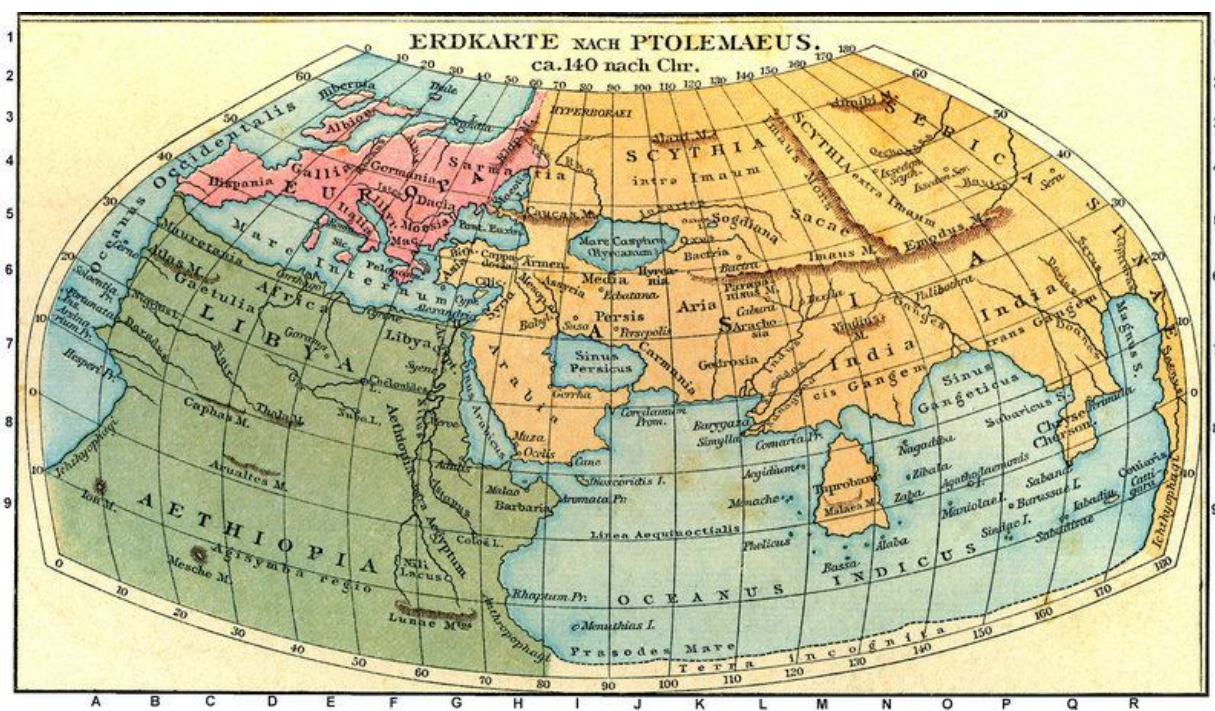
Після розпаду Радянського Союзу та приходу до влади Володимира Путіна Російська Федерація за складом населення починає все більше нагадувати призабуту Тартарію. Адже, чисельність мусульман та інших не слов'янських народів чи іновірців (за колишньою імперською класифікацією) стрімко збільшується. Зокрема, за словами голови Ради Муфтіїв Росії Равіля Гайнутдінова чисельність російських мусульман досягла 25 мільйонів й продовжує динамічно зростати. Натомість кількість «справжніх» (православних) росіян постійно зменшується через масовий алкоголізм та наркоманію.

Відповідно, збільшується питома вага росіян, які вважають свою країну неєвропейською. Так, за даними опитування російського "Левада-Центру", проведеного в березні 2022 року, лише кожен четвертий мешканець країни вважає себе європейцем, а 64% - ні. При цьому неєвропейською країну називає 71% молоді віком від 18 до 24 років.

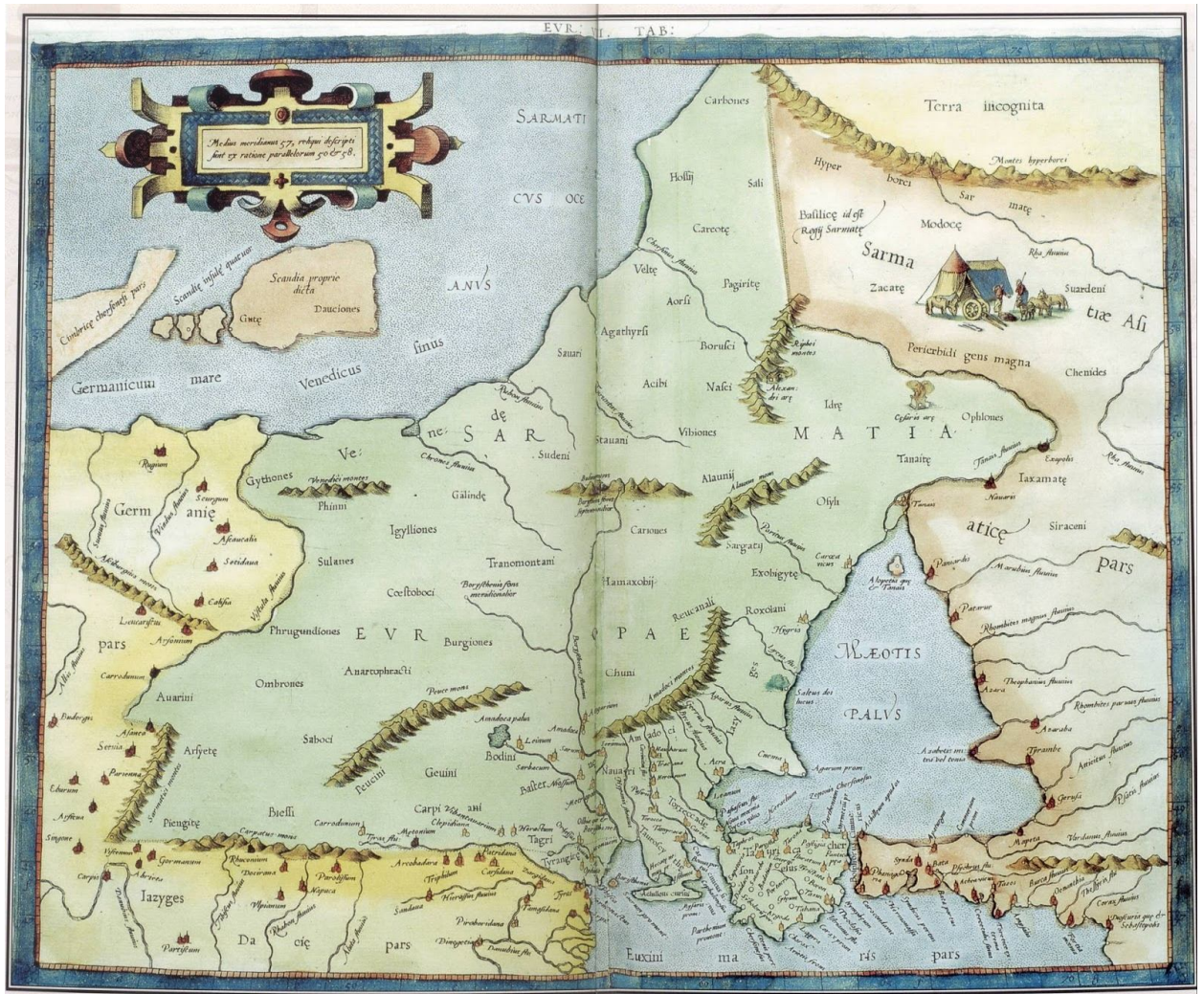
Схоже, це і є однією з головних причин того, чому Росія почала цілеспрямовано відривати території від своїх православних європейських сусідів й, насамперед, України. Дійшло до того, що в захоплених українських містах окупанти почали видавати новонародженим російські свідоцтва про народження, а з окупованої частини України з 2014 року до Росії виїхало чи було депортовано близько п'яти мільйонів осіб. Вказане підтверджує слушність слів колишнього держсекретаря США Збігнева Бжезінського про те, що *«Росія, як імперія без України неможлива»*.

Про справжню і фальшиву Європи

Загальновідомо, що з VI століття до н.е. в Криму і Північному Причорномор'ї виник ряд давньогрецьких колоній-полісів, які згодом стали римською провінцією. Але мало хто знає, що на території столиці України – Києва протягом минулого сторіччя знайдено сотні давньоримських монет II–III століть н.е. Крім того на відміну від інших слов'янських мов побудова української нагадує вульгарну (народну) латину. До сьогодні на теренах сучасної України збереглися десятки назв, утворених від Roma (Рим). Найвідоміше з них місто Ромни на Сумщині. На думку відомого українського лінгвіста Костянтина Тищенка це пояснюється тісними зв'язками з Римом та його східними провінціям. Місцеві землероби не лише продавали туди зерно, а й були найманцями в римських легіонах. Тож, для античних географів, зокрема й Клавдія Птолемея з Олександрії, терени України були Європою (фото 60).

Західноєвропейські картографи користувалися копіями його карти аж до XVIII століття. Ось як виглядає фрагмент карти Європи у виконанні Герарда Меркатора під назвою «Восьма карта Європи». Вона вийшла друком в Кельні 1584 року (фото 61).

Як бачимо, кордон між Європою і Азією ділить Сарматію й проходить по Керченській протоці, Меотійському (Азовському) морю, течії річки Дон й далі на північ до Балтійського моря. Таким чином він значною мірою співпадає з сучасними східними кордонами України, Білорусі та Естонії. Не випадково, топонім Україна, який вперше згадується в Київському літописі під 1187 роком, має два значення: *країну (землю)* та *кінець, межу, кордон*. Він дуже точно відображає трагічну долю нашої землі – знаходитися на східному рубежі європейської цивілізації. Сьогодні Україна ціною величезних втрат підтвердила своє право знаходитися у великій європейській родині.

Після перемоги над Наполеоном за допомогою підкупу і шантажу російські імператори домоглися визнання європейськими монархами та географами нового географічного кордону між Європою та Азією. Він значно змістився на схід й став проходити по Уральських горах, ріці Урал та Кавказьких горах. Так формально Росія стала повноцінною європейською імперією, хоча ці маніпуляції аж ніяк не змінили її суті (фото 62).

На підставі вказаного виникає логічне запитання. Навіщо продовжувати й надалі вважати Європою величезну територію від річки Дон до Уралу, якщо її мешканці цього не бажають та ігнорують європейські цінності?

Як Україна, Польща, Литва і Білорусь були силою відірвані від Європи

Для кожного українця є болючим запитання, яким чином Україна, а згодом Польща з Литвою і Білоруссю були відірвані від Європи й на століття стали частиною Російської імперії? Гайдамацька пісня «А вже років двісті» звинувачує у цьому Богдана Хмельницького:

*Ой, пане Богдане, нерозумний сину,
Занапстив Польщу, ще й неньку Вкраїну.
Гей, гей, занапстив, зруйнував,
Бо в голові розуму мало мав.*

Цю думку повторює український месія Тарас Шевченко у своєму реквіємі-плачі за втраченою волею «Розрита могила»:

*...Ой Богдане!
Нерозумний сину!
Подивись тепер на матір,
На свою Вкраїну,
Що, колишучи, співала
Про свою недолю,
Що, співаючи, ридала,
Виглядала волю.
Ой Богдане, Богданочку,
Якби була знала,
У колисці б задушила,
Під серцем приспала.*

Найбільш об'єктивно першопричину спалаху повстання під приводом Богдана Хмельницького висвітлив у своїй праці «З народу руського» історик та колишній посол Республіки Польща в Україні Генрик Літвін. На його думку конкретні винуватці цього - польські магнати. За допомогою своїх приватних армій та зв'язків при дворі вони правдами і неправдами викупували та захоплювали усе нові й нові землі на прикордонні Дикого Поля та Московії й таким чином стали власниками величезних латифундій. Але цього магнатам виявилось замало. Під гаслом «священної» війни з Туреччиною вони мріяли захопити землі Війська Запорозького, а згодом й Крим, і в разі збільшити розміри своїх володінь. У Речі Посполитій, де шляхта, а насправді – магнати, обирали короля, таке було можливе. У 1647 році Олександр Конєцпольський та Ярема Вишневецький здійснили походи у причорноморські степи. Крім того магнати рішенням сейму заборонили королю Владиславу IV фінансувати виступ козаків проти турків. Цього ж року люди Станіслава Конєцпольського під приводом того, що прикордонна маєтність Хмельницького Суботів йому вже, начебто, не належить, розграбували хутір та до смерті забили його сина Остапа.

Як відзначає Генрик Літвін це було *«символічним оголошенням намірів перебрати контроль над Диким Полем. Над козаками нависла серйозна небезпека і, як здається, серед причин повстання Хмельницького треба враховувати й оцей корпоративний інтерес, який схиляв козаків до рішучих дій, зокрема, у союзі з татарами, для яких освоєння степів було б іще більшою загрозою»*.

Тому виступ козаків і татар проти поляків був вимушеним кроком. Імовірно, у Богдана Хмельницького певний час жевріла надія на розсудливість і справедливість польського короля. Про це свідчить прапор гетьмана, який експонується у Військовому музеї Стокгольма (фото 63).

На думку фахівців його було нашвидкуруч намальовано після розгрому поляками козацького війська під Берестечком у 1651 році. В кутах і центрі прапора розміщені золоті кириличні літери, що складають ініціали імені та абрєвіатуру титулу «Б.Х.Г.ЕК.МЛО.ВЗ» - Богдан Хмельницький Гетьман **Єго Королівської Милості** Війська Запорозького. Проте ці сподівання були марними. Владислав IV раптово помер в травні 1648 року, а його наступник Ян II Казимир не зумів зупинити братовбивчу війну з козаками і з часом зрікся престолу.

Поступово усі складові Речі Посполитої – Україна, Білорусь, Литва та Польща були поглинуті сусідами. Левина частка дісталася Московському царству, яке завдяки цьому перетворилося на імперію та присвоїло собі прадавню назву України та Білорусі – Русь (русский, Россия).

Промовистим у цій трагічній історії є прізвище-словосполучення магнатів Станіслава та Олександра Конєцпольських - кінець Польщі.

Сьогодні поляки та литовці виправили цю помилку й не допустили появи в своїх країнах великої олігархії. Україна ж лише почала вирішувати цю проблему.

«Карфаген Зла» має бути зруйнований

Неспровокований напад Росії на Україну є прямою загрозою світовому порядку та ставить світ на грань третьої світової війни. Він наочно демонструє, що подальше існування таких держав-терористів, як Російська Федерація, є небезпечним для усього людства. Широкомасштабна війна, розв'язана Росією, завадила країнам світу відновитися після ковідної кризи та повернутися до боротьби за зменшення викидів парникових газів. Втрачені можливості експерти Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) оцінюють в майже три трильйони доларів. Найбільше страждають небагаті країни, зокрема, десятки країн Африки та Азії, які вже охоплює голод. За прогнозом МВФ вторгнення Росії в Україну на тлі продовження епідемії коронавірусу вже спровокувало масштабну світову економічну кризу.

Не дивно, що у 38-и країн ОЕСР, які продукують майже 2/3 світового валового продукту, нарешті урвався терпець й вони активно допомагають Україні відбити російську агресію. Адже відстала й знахабніла від безкарності Росія у порівнянні з ними є злостивим гномом. Тому ця держава-терорист, як і Карфаген має бути зруйнована. Безглузді численні жертви росіян в Україні, жорсткі західні санкції, зростаюче безробіття, примусова мобілізація та значне падіння рівня життя рано чи пізно призведуть до соціального вибуху й активізації національних рухів у самій Росії. Крім того вцілілі російські військовослужбовці, які грабували українців під Києвом, в Херсоні і Маріуполі, обов'язково захочуть це повторити в Москві, Санкт-Петербурзі та їхніх заможних передмістях. Й не варто втручатися у цей природний процес розпаду та тривожитися за долю ядерного арсеналу Росії. Нові провінційні лідери, не розбещені сотнями мільярдів доларів вкрадених у народів Росії, без спротиву віддадуть ці арсенали за прихильність і дружбу західних країн.

Після цього настане черга інших недемократичних й тоталітарних режимів в країнах, які, як і Росія, мають територіальні претензії до своїх сусідів і постійно погрожують їм війною. Лише так можна консолідувати світ, зупинити кліматичну та екологічну кризи й зберегти людину як вид.

Перелік фотографій та ілюстрацій

1. Пес «Барні». Шарж.
2. Залишки будинку родини Симороз, зруйнованого російською ракетою вранці 26.02.2022 року.
3. Захоплена російська вантажівка біля центру «Довір'я». 26.02.2022 року.
4. Напад бородянських партизан на колону російської техніки. Вечір 27.02.2022 року.
- 5-9. Результати нападу бородянських партизан на колону російської техніки. Ранок 28.02.2022 року.
10. Супермаркет «Фора», підпалений росіянами. 28.02.2022 року.
11. Колона російської бронетехніки, яка на ходу обстрілює Бородянку. 28.02.2022 року.
- 12-15. Зруйновані і підпалені колоною російської бронетехніки будівлі: військкомат, музична школа, житлова дев'ятиповерхівка і нафтобаза. 28.02.2022 року.
- 16-19. Зруйновані російськими бомбардувальниками СУ-25 багатоповерхівки. 01.03.2022 року.
20. Фрагмент хреста на могилі Віталія Сміщука, який загинув разом з родиною ввечері 01.03.2022 року в результаті бомбардування російським СУ-25.
- 21-22. Палаючі руїни дев'ятиповерхівок в центрі Бородянки (вул. Центральна, 353 та 359) після ракетного удару російських СУ-25. Ранок 02.03.2022 року.
- 23-25. Мешканці Бородянки – жертви російських бомбардувань. Фото з сайту «Центр безпеки» та інфоагентства «Ройтер».
26. Вигляд кімнати, після того як ударна хвиля вибила в ній вікно.
27. Годинник, який показує час авіаудару по дев'ятиповерхівкам по вул. Центральна, 353 та 359 вранці 02.03.2022 року.
28. Погруддя Тараса Шевченка в центрі Бородянки, пробите кулями з російського СУ-25. Ранок 02.03.2022 року.
29. Руїни Бородянського центру соціально-психологічної реабілітації «Довір'я».
30. Щит з написом «Движение гражданских запрещено», встановлений окупантами на вул. Центральна, 324.
31. Арка свободи. Київ.
32. Телефони, конфісковані окупантами у жителів Бородянки.
33. Руїни дев'ятиповерхівки по вул. Центральна, 353, вид з тилу. Фото Глеба Гараніча, REUTERS.
34. Військовий рятувальник з іконою, знайденою в руїнах дев'ятиповерхівки по вул. Центральна, 359.
35. Майолікові півники, знайдені на згарищі будинку Людмили Пільвінської в с. Поташня, Бородянської ОТГ.
36. Колаж Тетяни Шакун з кицькою Глорією (Шафкою) та майоліковим півнем, які були знайдені в руїнах бородянських багатоповерхівок.

37. Виступ київських артистів на площі ім. Тараса Шевченка. 27 червня 2012 року.
38. Похорони ст. солдата Володимира Журби, який до війни проживав у зруйнованій росіянами дев'ятиповерхівці, вул. Центральна, 353. 26 серпня 2022 року.
- 39-40. Графіті Бенксі «Гімнастка» на руїнах дев'ятиповерхівки, вул. Центральна, 353 та «Давид і Голіаф» на руїнах котельної дитсадка «Буратіно».
- 41-42. Персонал інтернату та його пацієнти на мангалах кип'ятять воду та печуть млинці.
43. Директорка Бородянського психоневрологічного інтернату Марина Ганіцька.
44. Тимчасове кладовище на території Бородянського психоневрологічного інтернату.
45. Мешканець Бородянки Олексій Івахненко на фоні мікроавтобусу, на якому він після авіаудару 02.03.2022 року вивіз близько сотні жінок з дітьми.
46. Сини волонтерів Сергія Ільчука та Михайла Супруна з Рівного відкривають пам'ятний знак на місці розстрілу їхніх батьків на в'їзді до с. Мирча. 09.08.2022 року.
47. Матір Романа Герасименка з портретом сина, розстріляного росіянами 17.03.2022 року.
48. Вирва від вибуху снаряда після обстрілу росіянами 08.03.2022 року житлового масиву в Бородянці.
49. Підрив росіянами двох мостів через р. Здвиж на автомагістралі Київ-Ковель при відступі 31.03.2022 року.
50. Відра з водою, що вимерзла. Ранок 12.03.2022 року.
51. Вівчарка Барні з плюшевим псом.
52. Горобці, що снідають, на підвіконні нашої з дружиною квартири. Ранок 17.02.2017 року.
53. Палата Бородянського психоневрологічного інтернату після перебування в ній чеченського спецназу.
54. Фрагмент коробки вхідних дверей до квартири моєї сусідки Надії.
55. Володимир Путін виступає на виставці, присвяченій 350-річчю з дня народження Петра І. Москва, 09.06.2022 року.
56. Банер з іменами жителів Бородянки та навколишніх сіл, які загинули 27-28.02.2022 року в боях з російськими окупантами.
57. Банер з поясненням дій бородянських партизан.
- 58-59. Рекламні картки з серії народи світу «Люди Тартарії» за 1890 рік. Музеї «Метрополітен», Нью-Йорк.
- 60-61. Карта світу Клавдія Птоломея з Олександрії I ст. та її фрагмент «Восьма карта Європи» у виконанні Герарда Меркатора. Кельн, 1584 рік.
62. Сучасна політична карта Європи.
63. Прапор гетьмана Війська Запорозького Богдана Хмельницького. Військовий музей, Стокгольм.

Зміст

Розповідь перша: Історії спротиву та знищення

Втеча _____	3
Спротив _____	4
Знищення Бородянки _____	11
«Арка дружби народів та «Постановочные декорации»_	27

Розповідь друга: Історії порятунку та виживання

а) Історії порятунку

Будинок-інтернат _____	37
Круг _____	41
Палац культури _____	41

б) Історії виживання.

У підвалі _____	43
-----------------	----

Розповідь третя: «Карфаген Зла» має бути зруйнований

Про велику російську літературу, українські і російські народні казки та толерантність _____	60
Золота Орда, Московія, Російська Імперія, Третій Рим і Тартарія _	61
Про справжню і фальшиву Європи _____	61
Як Україна, Польща, Литва і Білорусь були силою відірвані від Європи	63
«Карфаген Зла» має бути зруйнований _____	65

Перелік фотографій та ілюстрацій _____ 69

Мойсеєнко Валентин Станіславович

Історії знищення, порятунку та виживання.
Бородянка: 24.02. – 31.03.2022.

У книжці зібрані розповіді свідків спротиву окупантам, знищення Бородянки, порятунку та виживання її жителів, ілюстровані документальними фото. На прикладі цих розповідей та маловідомих історичних фактів демонструється прірва у світогляді, начебто, ще не так давно «братніх» народів – російського та українського.

Редактор

Михайло Сидоржевський

Дизайн і комп'ютерна верстка